

EM. GRIGOROVITZA

SCHITUL

CEREBUCULUI

Editura Librăriei Naționale.

București, Calea Victoriei 47.

PREȚUL 1 LEU.

Pamflet
1928
200

78698

SCHITUL CEREBUCULUI

POVESTIRE

DIN TRECUTUL MOLDOVEI

DE

EM. GRIGOROVITZA

BUCUREȘTI

1908

EDITURA LIBRĂRIEI NAȚIONALE

Calea Victoriei 47

107965

UNIVERSITATEA CAROL I
BUCUREȘTI

8261

Schitul Cerebucului

I

Cine a văzut frumoșii munți ai Moldovei și s'a urcat vr'odată în vârful bătrânului Ciahlău, s'a oprit, dacă nu de osteneală, atunci de sigur de dragul priveliștei, pe poteca strâmtă din fața stâncei uriașe, numită Panaghia.

De aici te poți uita departe, spre chiagul de culmi albastre, ce se respiră în nesfârșita zare, uimind vederea cu măreția naturei nespuse de impunătoare. De la o vreme însă și ochiul, — oare-cum obosit de atâta farmec — se pleacă'n jos și, cuprinzând în mreșile sale lucrurile mai de aproape, zărește cu groază, numai vr'o doi pași lângă potecă, o prăpastie adâncă, ce se deschide sub picioarele drumețului. La fundul ei însă, se zărește numai grohotiș negru, pe de-asupra căruia se înalță o stâncă țuguiață, soră cu piscul Panaghiei.

Această știrbitură de munte, așe-

zată la răsărit, drept în fața Panaghiei, o chiamă oamenii Detunata. De la ea în jos însă, doară numai cu aripi de vultur poți să te avâți, ca să măsoari ponoarele adânci ce se ascund colo dedesupt, sub verzișul întunecat, de unde odrăslesc uriașii păreți ai Pionului sau Cihlăului. Ochiul nu vede de cât pânza verde a cetinișului tânăr, care acopere astăzi cu un freamăt tainic mormanul de fărămături de stâncă, ce zac acolo de veacuri...

Și, drept vorbind, nu-s tocmai veacuri multe, de când s'a săvârșit aicea groaznica surpare de stânci, cari s'au desfăcut, — precum pare a ne arăta chiar locul, — din piscul odinioară mai gros și înalt al Detunatei și s'au prăbușit în valea strâmtă a Cerebucului. Căci ne spun bătrânii, că jos, sub mormântul de grohotiș negru, s'ar fi aflat o poeniță cu un schit frumos și bogat. Acest schit a vroit însă Dumnezeu să-l șteargă de pe fața pământului, fiind-că se adunase acolo călugări din toate țările, cari făptuise în vremea pribegiei lor prin lume tot păcate grele. Ba unii dintr'ânșii îmbogățiseră — așa se spune — altarul schitului, cu odoare furate din alte

locașuri sfinte. Și pedeapsa a venit peste ei tocmai într'o zi de Inviere.

În anul 1704,—cum ne scriu și cronicile,—zăpada multă ce se grămădise după o iarnă fără sfârșit pe spinarea uriașă a muntelui Ciablău, începând a se topi de jarul unui soare de primăvară cam întârziată, a apucat să lunece din toate părțile, pe coame în jos. Un buluc mare de omăt lipicios și greu își luase însă drumul dinspre Panaghia, pe tarnița muntelui în jos, și drept spre piscul crăpat al Detunatei. Aici însă, se vede, că puterea mare, cu care s'a izbit troienişul de culmea fărămicioasă a stânței Detunate, a făcut, cum s'ar zice un popas. Căci bulucul, de zăpadă s'a oprit o clipă, făcând să se cutremure piscul întreg până în temelie. Apoi s'a desfăcut încet, încet,—tot pe vâna despicăturei vechi,—toată partea subredă a stânței, cu perețele de dinainte și sub greutatea sloiurilor ghețoase, îngrămădite deasupra, s'a surpat, rostogolindu-se cu zăpadă, cu tot, în adâncime și prefăcând poenița cu schit și cu călugări în mormânt.

Cine nu'i tocmai grăbit și vrea să vadă mai de aproape locul fioros, colo

jos, n'are de cât să se ducă în primblare pe valea Bistriței înainte, adică de la Hangu încolo, până la comuna Buhalnița, unde se vede biserica și mănăstirea cu acelaș nume și unde se află niște ferăstrae cu mașini de abur și cu un mic drum de fer, pentru scosul butucilor de brad din fundurile Carpaților.

Aici se varsă Izvorul Alb în râul Bistrița. Pe malul acestui pârâiaș te poți însă duce cu piciorul sau, dacă vrei, și cu mașina trenului, până la un plaiu strâmt, cărui îi zice Piciorul Cerebucului. Acesta se înalță lin în sus, aproape până în fața locului, unde începe a se zări surpătura de grohotiș umbrită de perețele stâncos al Detunatei. Și o vezi acolo Detunată înaintea ochilor, căci ți se pare că ar fi un vlăstar uriaș răsărit din bătrânul Ciahläu, ale cărui piscuri, privite de jos, seamănă a fi prinse oare-cum de albastrul cerului.

Și, ca și cum ar vrea să-ți potolească inima înfiorată de amintirea ce-ți deșteaptă acest loc fără de asemănare frumos, dar sălbatic, călăuzul îți arată ceva mai departe, la stânga, un runc, de pe care se deslușesc

din ascunsul desişului de verdeaţă nişte ziduri vechi, unde se cunoaşte încă, că a stat când-va o biserică.

Astea sunt însă rămăşiţele schitului Cerebuc făcut în urmă, adică după anul 1704. Schitul cel vechiu, zace, cum am zis, îngropat sub sfărământurile de stâncă. Dacă vrei însă să te mai trudeşti puţin, îmbucă atunci ceva la umbră unuia dintre brazii ce stau aici ca nişte lumânări înfipite în pagiştea verde, deasupra apei şopotoaşe a Izvorului Alb, iar după popas, moş Nicoară, călăuzul de pe acolo, are să te ducă pe cărări singuratică mai în sus, la obârşia Izvorului. Acolo ai să vezi o peşteră, unde umblă vorba că ar fi trăit un sihastru cu numele Vâlcu. Ii zice şi astăzi locului acestuia «Peştera Vâlcului». Şi ai să dai şi de altă peşteră, a sihastrului Gherman. Mai în sus însă, în fundul Izvorului Alb, unde-i zice locului «La Groapa Sihaştrilor», ai să vezi, urcând tot înainte, căţi răsare dintre ponoarele întunecate cu stânci găunoase, — pe care poporul nostru le-a numit prea potrivit «Tabăra Vulturilor» — o muche de stâncă, ce se cheamă «Piatra Dochiei». Şi ai să

auzi din gura lui moș Nicoară o poveste întreagă despre această stâncă.

Ci că Dochia sau Dachia, fata lui Decebal, vestitul rege al Dacilor, fugind de dușmanul tatălui ei, adică de împăratul Traian, s'ar fi ascuns în peșterile muntelui Cocaiu—cum îi ziceau Dacii Ciahlăului—și prefăcându-se în ciobăniță, păștea oile ei în poienița Cerebucului. Văzând însă că nu e sigură nici acolo, s'a rugat de zeul dacic Zamolxe, care a prefăcut-o în stâncă, atât pe ea, cât și oile ei, în cât Traian n'a mai avut ce să-i facă.

Tot așa o tradiție, de cât mai creștinească, spune că acolo, în fundul Izvorului Alb, ar fi fost din vremile cele mai vechi un loc de retragere foarte ascuns «Groapa Sihaștrilor». Și s'ar fi întâmplat, că pornind Dragoș-Vodă din Maramureș spre Moldova, prin trecătoarea Tulgheșului, niște dușmani de ai lui au răpit pe Doamna Maria și au ascuns-o în peștera mare din fundul Izvorului Alb. Dragoș-Vodă, găsimd-o, a pus mai târziu de a clădit acolo o biserică de lemn cu hramul «Pogorîrea Sfîntului Duh». Numai că biserica nu a fost făcută în «Groapa Sihaștrilor», unde fusese

ascunsă Doamna, ci sus, pe runcule-
tul ce se prelungește din muntele
Ciahlău. Aici, la biserica lui Dragoș
și a Doamnei Maria, se adunau apoi
tot felul de sihaștri, în cât s'a făcut
un schit.

Această tradiție nu este, cum se
vede, lipsită de un sâmbure de ade-
văr. Căci aflăm din cronicile mănă-
stirești, cari ne spun cum a perit schi-
tul Cerebucului în ziua Invierii din
1704, că în fundul Izvorului Alb se
pustnicise într'o vreme un sihaștru
cu numele Silvestru. Acesta a înte-
meiat pe la 1603 o bisericuță ce a și
purtat în urmă numele de «Săhăstria
lui Silvestru». Din această săhăstrie
a purces schitul Cerebuc, cel vechiu,
îngropat acum sub sfărământurile De-
tunatei.

Pe mine însă mă ertați, dacă am
să înșir aceste lucruri alt-fel, și vă
rog să ascultați povestea schitului
Cerebuc, cum am să v'o spun eu.

II

Lângă drumul ce duce acum, ca și odinioară, de la fosta cetate a Sorocci, la târgulețul de astăzi Bălți, se zărește la depărtare de o fugă de cal, înspre partea din dreapta, o dungă întreagă de dâmbulețe, cărunțite de tufisuri răzlete, având printre dânsele, pe ici pe colo și câte un copac scorburos și gârbovit de povara anilor.

Ne-ar putea spune, de bună samă, acești vechi străjeri din timpurile trecute ceea-ce simte par'că și mintea drumetului, cum că prin părțile aceste trebuie să fi fost odată locașuri omenesti, și încă de frunte, judecând după movilișurile în chip de întărituri, ce înconjură locul. Si'n adevăr, dacă ne întoarcem cu vr'o trei veacuri îndărăt, găsim pe acolo un sat frumos cu numele Cămărași, loc încropit de boerinași moldoveni, ce stăpâneau răzășiile întinse de prin

prejur. Erau ei, nu-i vorbă, încu-
scriți de multe ori cu neamuri le-
șești, și-i avea de miegieși pe Cazacii
neastâmpărați, dar erau văzuți bine
în ochii unora, cât și ai celor-l'alți.
Că erau Români ageri și viteji, ce
știau să-și apere cu paloșul în mână
vatra și moșia de năvălirile ciambu-
rurilor tătărești din Bugiac.

Pe la anul 1653, clocoteau în păr-
țile, de care vă vorbesc, luptele cele
mai înverșunate și sângeroase, și bie-
tul Român nu mai știa în a cui parte
să se deie, căci marele hatman al Ca-
zacilor, Timuș, fiul vestitului Bogdan
Hmelnitzki, luase de nevastă pe dom-
nița Ruxandra, fata Domnului Mol-
dovei, Vasile Lupu. Și atunci boerii
cu răzășimea și cu țărani de prin-
prejur au început să se împrieteneas-
că de voe de nevoe cu norodul căză-
cesc din stepile Ucrainei și făceau
nu odată la războiu parte dreaptă cu
ei. Ba încă să și buzurluiau une-ori
împrotiva stăpânirii, după obiceiul și
firea neastâmpăraților Zaporojeni, *)
cum ne spune cu multă jale cronicarul

---

* Nume ce se mai dă Cazacilor.

de pe vremea aceea, boerul moldovean Miron Costin :

«Că se făcuse într'o vreme, când tocmai era Vodă-Vasile strimtorat de Domnul protivnic Ștefan, chiar Moldovenii din cetatea Hotinului, niște buntușnici fără păreche, de nu mai voiau să se inchine Domnului țării. Ba încă o samă din sumeții târgoveți au tras după ieșirea lui Vodă din Hotin în oștire cu săcălușele, când trecea acesta apa Nistrului și s'au apucat a prăda carele boerești rămase în urmă».

La Cămărași trăia pe atunci și văduva după fostul pârcălab al Sorocei, jupâneasa Smăranda, cu fată-sa Panaghia. Alături de casele, unde locuia pârcălăboaia, chiar față în față cu bisericuța satului, era gospodăria unei alte bătrâne de samă, văduvită și ea cam de mulți ani, după crainicul Vâlcu. Bătrâna crâinicasă, mama Antimița, o știa de mult pe jupâneasa Smaranda, și o știa și feciorul ei Radu, căci trăiseră și ei într'o vreme la Soroca, și o purtase Radu pe Panaghiuța ca copil mic în brațe. Atât, că Radu era acum nu de mult întors din Coldunari, unde stătuse câți-va ani de a

rândul, la nașul său, hatmanul căzăcesc Bohun și a găsit-o pe Panaghia fecioară mândră, în cât abia o cunoștea.

Nici că a avut timp Radu să privească mult frumusețea tovarășei sale de copilărie, când i-a și fost luată cu nemiluita din ochi, bă mai mult, din inima lui. Căci i s-a adus Domnului Vasile Lupu, care zăbăvea acuma ca pribeag, nu departe de Cămărași, pe la Camenița și Zvancea, vestea cum că ginerele său, Timuș, a trecut cu 8000 de Cazaci Nistrul și intrând în Moldova, l-a bătut pe Domnul protivnic Ștefan, gonind Nemții și Leșii ce-i avea acesta pe lângă sine și luând în stăpânire Iașul.

Comisul Grigori, ce venise să-i aducă Domnului această știre îmbucurătoare, era frate cu jupâneasa Smaranda și, ajuns la Zvancea, a și dat pe la Cămărași s'o vadă. Il îmbrăcase Domnul pentru vestea bună cu care l-a întâmpinat, cu contoș de sobol, în semn de boerie și asta venea cam mângăere pe inima îndurerată a comisului, căruia îi murise tocmai pe atuncea jupâneasa. Graba, care o a-

vea însă comisul a purcede și pe la Cămărași, era, fiind-că se hotărâse să o ducă pe sora sa, Smaranda, la Iași, unde își lăsase copilașii fără mamă.

Ce simțea Panaghia, când i-a venit să plece cu mama și cu unchiul său, nu știm. Inima lui Radu însă dogorată de focul dragostei, ce se aprinsese într'ânsul, de când o vedea iarăși pe Panaghia zilnic pe acasă, se umplea de desnădăjduire. Ce ar fi dat Radu să poată însoți și el, că bun oștean, alaiul domnesc, care era să plece peste câte-va zile din Zvancea. Insuși unchiul Panaghiei, comisul Grigori, îl îndemnă să vie cu dâșii, făgăduindu-i o căprărie de darabani. Radu însă a oftat din greu, căci nu putea primi.

Timp de șase ani trăise la Coldunari, în casa căzăcească a nașului său hatmanul și deprinsese meșteșugul armelor în cât putea să se măsoare cu orice viteaz, măcar că era abia bărbat de două-zeci și unul de ani. După obiceiul Cazacilor, își dase însă cuvântul, jurând pe paloș și pe cruce, că nu va lupta decât cu tabăra hatmanului său. Cum era dar să-și calce cuvântul

către tovarăși și către nașul Bohun, ce-i fusese că și un părinte.

Mai avea apoi Radu îndatoriri și către hătmăneasa. Căci Bohun luase de nevastă o moldoveancă, ce-i venea lui Radu cam mătușă după tată și care, măcar că îngrijea cât putea de mica ei moșioară și-și creștea cei trei copii, dar tot avea nevoie de sprijinul finului din Cămărași, ce făgăduise să vie uneori, să caute de gospodăria hătmănească. Bohun era acum plecat din nou cu cetele lui Timuș, departe în Moldova de jos, de unde aveau să se întoarcă, cine știe când.

Era pe lângă asta și mamă sa, crăiniceasa Antimița, la care trebuia Radu să se gândească. Că n'avea acum bătrâna nici un sprijin, de cât doară pe părintele Talpalaru, ce-i venea văr și fiind și el sărmanul văduvit, ținea mai mult de casa repausatului crainic. Privia deci Radu cu suflet oțărât la pregătirile de plecare ale parcălaboaei și a Panaghiei și abia când le-a văzut suindu-se în rădvanele comisului, încunjurate de slugi de casă călări, a înțeles ciasul greu al despărțirii. I se părea, ca și cum odată

cu frumoasa Panaghia îi sburase dorul de viață pe lumea aceasta, ce se-măna ochilor săi acum ca o pustie.

Noi avem să-l lăsăm pe Radu deocamdată cu durerea sa și vom însoți pe comisul Grigori cu sora și cu nepoata, în drumul spre Iași.

III

Domnul Vasile Lupu, cu casa și cu seimenii, mai zăbăvind puțin lângă Nistru, din pricina nesupunerei încăpățanate a cetății Hotinului, pe care pusese să o încunjure lefegii săi nemțești și să o bată cu puști, ținând-o închisă multă vreme, — o samă de boeri au fost trimiși înainte, la Iași, pe urma oștenilor, ce mergeau acum cu fală, știind sfârșitul domniei scurte a protivnicului îndrăznet Ștefan Vodă. În ceata acestor obozuri boeresti era și comisul Grigori cu soră-sa Smaranda și cu jupănița Panaghia.

Când au ajuns aproape de apa Bahluului și erau să apuce drumul strâmt printre viile, cari se aflau împrejurul Iașului, au dat cu ochii de pustiirea ce o făcuse Cazacii la trecerea lor pe acolo. Și le-a ieșit înainte jupân Tăutul, armașul, care venea cumnat jupănesei Smaranda și cu doi Grigori co-

107965

misul, după răposata nevestă a acestuia din urmă, și a stat a se mira de îndrăzneala ce o aveau ei și alți boeri, care se întâmplase pe urmă lor, de a trage la casele din oraș, începând să le zică :

«Da bine, nu știți, n'ați auzit, că fiara cea sălbatică de Timuș e stăpân pe Iașul nostru și că jăcuește, arde și omoară ce găsește, lăsând jăriște pe unde dă de împrotivire ! Fugiți care încotro puteți, pe la moșiile voastre, doar să mai hălăduim, până va veni și Domnul, să pună capăt volnicilor căzăcești !»

Și vorbind așa, a dus pe cumnatu-său, pe jupâneasă Smaranda și pe Panaghia la o moșie a lui, la Cucuteni, cale de o jumătate de cias de târg, unde erau aduși de înainte și copilașii jupânului Grigori și așteptau cu mare frică pe tatăl lor.

Hatmanul Timuș, îngâmfat de biruințele sale asupra oștilor străine fugare ale lui Ștefan și știindu-se acum izbăvitor mare al socrului său, Domnului Vasile Lupu, stăpânia cu Cazacii Iașul și înconjurimele, chiar cum spunea armașul Tăutul. Căci își așezase tabără mare împrejurul curților

domnești, lăsând oamenii săi, să facă tot felul de volnicii. Acest Timuș, după cum ni-l descriu cronicarii de pe vremea aceea, era om numai după chip, încolo însă semăna a fiară sălbatică, judecând adică după apucăturile și faptele, la care se da de multe ori. Și de la oamenii săi, la ce lucru mai bun putea să se aștepte cine-va, când el singur îi pedepșea cu moartea, îndată ce i-ar fi greșit fie numai cu vorba, vărsând în cele mai multe rânduri sânge nevinovat.

Făceau Cazacii lui Timuș prădăciuni pe la oamenii de țară, cum nu se pomenise până atunci. Că nu se mai știa sigur nimeni de avere și de viață, din câți locuitori se găseau în apropierea târgului Iași. Ba își întinsese flămânzii jăcuatori căile lor de pradă tocmai dincolo de codrii Iașului, bântuind satele până aproape de Huși. Cât despre târgoveți, fugiseră mai toți din Iași, de frica jafului cumplit. Nici boerii mai cu vază ai țării nu mai erau băgați în seamă și se temeau de la o vreme a se apropia de marginile târgului, stând mai mult ascunși pe la moșiile lor. Și aveau bieții oameni pe deplin dreptate, cum vom

vedea din jalnicele întâmplări ce au urmat.

Le venise, armaşului Tăutu şi celorlalţi slujbaşi mai mari de la curte, olacari cu ştirea, că Domnul va intra peste câte-ve zile în Iaşi şi să îngrijească dar de primirea sa, pregătind, până la părăsirea curţilor domneşti de către Cazaci, conac potrivit şi îndemânatic, unde se va găsi mai cu cale. Avea armaşul deci multe în grija sa, ce trebuiau făcute cu chibzuire şi spre paza cinstei depline a Domnului. Ast-fel se rânduise de îndată chiar, că pentru primirea cu alaiu, în ziua sosirii curţii, trebuiau să vie la târg nu numai toţi boerii, dar să-şi aducă încă şi jupânele lor.

În ajunul zilei hotărâte, cam pe sară, au pornit așa dară și jupâneasa armaşului, cu pârçălăboaea și cu jupănița Panaghia, în radvanul mare, însoțite de însuși armaşul, cu câți-va oameni de casă și cu tot bargălăcul, ce ținea de dânsii. Aproape ajunși, străbăteau tocmai mahalaua Păcurărilor și, dând de străjile căzăcești, armaşul, care era călare, a purces căți-va pași înainte, ca să facă intrare la ai săi. I se părea ciudat lucru, să

găsiască la acest loc un ataman, pe care nu-l văzuse nici când și mai ciudat încă îi venia, să audă, că s'ar fi dat poruncă de însuși marele hatman, să nu mai lase în târg pe ni-
meni.

Armașul, om îmbătrânit în slujba curții domnești și cunoscut de toată obștia târgului, i-a spus Cazacului cine este. Văzând însă că încăpățânatul Zaporojean nu-l bagă în seamă, s'a atătat rău, mai ales că acesta se apropiase de rădvan, chip să vadă, cine sunt cei veniți. La pala roșatică a făcliei aprinse, pe care o ținea un alt Cazac în mână, a zărit atamanul fața speriată a jupăneselor și rânjia de plăcere, dând cu ochii de tânăra Panaghie. Schimbând Cazacul cu a săi câte-va vorbe în limba lor, pe cari însă le pricepuse,—se vede,—și jupăneasa Smaranda, și îngrozita Panaghie, au început amândouă deodată să tipe. Atunci armașul, ne mai putându-se stăpâni de mânie, a lovit pe ataman cu biciul peste obraz și s'au încăierat într'o clipială Cazacii cu slujitorii boerești, de nu se mai auziau prin întuneric, de cât lovituri de arme și

gemete surde, amestecate cu vaietul jupăneselor îngrozite.

Ar fi rămas măcelăriți cu toții,— căci dăduseră fuga într'acolo și alți Cazaci de prinprejur,—dacă nu venia din întâmplare, dinspre târg, pristavul de seimeni, Bahrin, cu o ceată de comișei și lefegii nemți de la curte și se arunca între luptători. Atamanul biciuit l-a fost răpus pe armaș cu o strașnică lovitură de sabie și pe când Cazacii săi dau năvală asupra slujitorilor, el s'a plecat ca un șerpe din șeaua sa asupra rădvanului, încercând să smulgă, cu ajutorul unuia din Cazaci, pe Panaghia din lăuntru și să o înhațe la sine, pe șea. Nu a avut însă vreme să-și mântuiască isprava, că l-a și ajuns Bahrin cu o descărcătură de pistol, drept în cap, iar Cazacul celal't a căzut și el cu umărul sfărțiat de baltagul unui comișel. Ceilalți, câți mai erau, au rupt-o cu toții la fugă.

A adus-o inimosul pristav pe jupănița Panaghia, care leșinase de groază, în brațe, la o casă, ce se afla lângă drum și, înconjurată de jupănesele coborâte din rădvan și de femeile casei, și-a venit încet în simțiri. Tot în

minutul acela, aduceau însă slujitorii boerești prin ușă trupul fără viață al armașului, cu capul despicat și plin de sânge. Iși dăduse sârmanul bătrân sufletul, chiar de la lovitura, ce o primise de la atman, căci l-au găsit lungit într'o strașnică baltă de sânge. Doi pași mai departe a fost găsit și protivnicul său, atamanul căzăcesc, cu creierul zburat de sineața lui Bahrin.

IV

Câte-va zile în urmă, după ce venise și Domnul cu toată casa de la Iași, s'au strămutat Cazacii cu tabăra lor sus, în deal, în jurul mănăstirei de la Galata, între a cărei ziduri își avea acum hatmanul Timuș șederea. Si s'a prilejit în câte-va rânduri, că Vasile Lupu să-i facă ginerului său muștrări pentru prădăciunile, ce le făptuiau oamenii acestuia prin împrejurime și mai vârtos pentru moartea armașului Tăutu și alte multe fără-delegi.

Dar cine ar fi fost harnic să îmblânziască fire, cum era aceea a lui Timuș? Că nu da nici auz la vorbele socrului său, ba mai rău și crud se făcea. — «Pentru moartea armașului, cu moarte ați răspuns și v'ați luat răzbunare înzecită!» — așa zicea Timuș, fiind-că îi fusese ucis atamanul de mâna lui Bahrin și pe acel ataman îl avea Timuș

că pe o slugă prea credincioasă, în cât nu plăteau pentru dânsul zece armași de ai lui Vasile Vodă.

Avea dar a se teme pristavul de răsbunarea hatmanului. Ii venise de la unii și de la alții în taină chiar știre, că este pândit de Cazaci zi și noapte. Și umbla tânărul om deci cu mare pază și se feria, pe cât putea, să nu cadă jertfă.

Odată cu dânsul îi avea însă la ochi, primejdiosul hatman, și pe alți Moldoveni și nu cu mai puțină poftă de vărsare de sânge. Iși pusese gând rău, mai cu samă, pe câți-va dintre boeri, pentru că se împotriviseră la căsătoria sa cu domnița Ruxandra, lucru, care și Vasile Lupu însuși îl îngăduise mai mult de nevoie de cât de dragoste. Și, precum Vodă se vedea acum mai legat și strâns, ca ori când, de Cazaci, de când cu izbândeile lor în războiu, de cari se folosia și mai nădăjduia să se folosiască Vasile Lupu de aici înainte, îi povățuia el singur pe boerii cei ponosiți, să umble cu ferială.

Între acești oameni cu credință ai Domnului, pre cari nu-i avea la inimă Timuș hatmanul, era și pisarul

ui Vasile Vodă, leahul Kotnarowski, om deplin la toate trebile curtei și sfetnic neprețuit la ceasuri grele. Făcuse și el în vreme toate chipurile, ca să opriască pe Vasile Vodă de a da pe domnița Ruxandra după hatmanul Timuș, presimțind urmările urâte, ce erau să răsară casei domnești și Moldovei întregi pe urma acestei înrudiri. Vasile Lupu a ascultat însă mai mult de împrejurările, în care căzuse cu Cazacii, de a dat-o pe frumoasa domnița Ruxandra, după Timuș, fiul lui Bogdan Hmelnitzki.

Din întâmplarea cu moartea armășului Tautu, îi ieșise pisarului Kotnarowski prepus și mai greu, fiindcă Bahrin, care scăpase pe nepoata comisului Grigori din mâinile credinciosului lui Timuș, era nepotul bătrânului pisar. Mama sa și nevasta lui Kotnarowski erau surori și de viță nemțească, ca și Kara, căpitanul de dărabani, așa poreclit după numele său adevărat Șvarț, de asemenea credincios vechiu al Domnului, și care îi venia și el lui Bahrin unchiu.

După tată, tânărul pristav era șleachtit, adică polon, socotit de neam vechiu, și crescuse la casa lui Kotna-

rowski. Frumos și înalt la chip, cu ochii săi albaștri gânditori, Bahrin avea darul să placă la oricine îl văzuse odată și această treabă a făcut, — se vede, — că și jupănița Panaghia acum nu-l mai putea scoate din inima ei. Și dă, — avea frumoasa față, de ce să-și lege gândurile ei tainice, căci îl văzuse pe pristavul în înfățișarea cea mai atrăgătoare. — Li scăpase cinstea, viața, tot. Legătura între inimile lor tinere era încheiată chiar din ziua aceea și acum, când se întâmpla să se vadă, își spuneau din ochi și din suflet, că unul fără altul nu vor putea trăi.

Nu s'ar fi împotrivit, de bună samă, nimene la împreunarea acestor două ființe tinere, și Bahrin care venia acum des în casa jupânului comis Grigori, se purta chiar cu gândul, ca să o ceară pe Panaghia de soție. Se petreceau însă tocmai atunci lucruri de tot grele la curte și în casele boeresti din Iași, încât să se fi potrivit acuma plan ca acesta. Domnul ridica Moldova întreagă în picioare, ca să meargă împreună cu Cazacii împotriva lui Vodă Matei al Munteniei, ce ocrotia pe râvnitorul la domnie Ștefan, abia alungat din Iași. E-

rau ceasuri de mare cumpănă, pe cari le uneltia soarta pe capul bietei țări și numai noi, urmașii, înțelegem astăzi că atunci, ca niciodată, a pornit în adevăr sârmana Moldovă spre peire.

Fiorosul ginere al Domnului Moldovei, cu cei 8000 de Cazaci, împingea lucrurile cu nerăbdare, jăfuid țara fără milă, încât nici răgaz de sfat și de tocmială nu le-a prea rămas Moldovenilor, ci au purces cu sâng și cu puțină socotintă la războiu, împotriva fraților de peste Milcov.

Și iarăși s'a auzit glasul sfteticului tainic al lui Vasile Vodă, din nou îl povățuia bătrânul Kotnarowski, care-i știa pe Cazaci mai bine de cât ori-cine, să lase în sama celui de sus pedepsirea îndrăznetului Ștefan, marelui logofăt de odinioară, și să se desfacă de Cazaci, că n'are să iasă bine. Domnul însă, îndemnat de duhul rău al hatmanului poftitor de sânge, n'a ascultat și s'a potrivit planurilor ginerelei său, hotărându-se la războiu. Iar Timuș, care vedea nedumerirea lui Vodă și prinsese limbă, că numai pisarul Kotnarowski îl mai ține pe socrul său în nehotărâre, și-a

jurat, să-l înlătore pe leah, urzindu-i peirea.

Era într'o dimineată, când iată că s'a ivit la curte un esaul de ai hatmanului Timuș, cu vorbă către Vodă, ca să lase pe pisarul Kotnarowski, să vie sus, la mănăstirea Galatei, pentru facerea unei scrisori grabnice la craiul leșesc. Cum nimene nu se pricepea așa de bine la ast-fel de lucruri ca bătrânul, Vasile Vodă nici că s'a gândit în minutul acela la ceva rău și a trimis pe credinciosul pisar fără zăbavă la Galata. Și a iscodit prefăcutul hatman, că-i era de trebuință o scrisoare ca aceea, ținându-l pe Kotnarowski ca un ceas și mai bine la sine. Iar când i-a dat drumul să plece, câți-va din Cazaci, învățați de mai înainte, s'au năpustit jos, sub turnul de chindie, asupra bătrânului și l-au omorât cu lovituri de săbii.

V

Vom lăsa pe Domnul Moldovei să îi facă ginerului său Timuș hatârul și să se războiască cu Muntenii. Rușinea ce au pătit-o acolo, ne-au descris-o letopisetii. Vom lăsa și pe tinerii în drăgostiți cuprinși de adâncă întristare. Căci nu numai că Bahrin își plângea pe unchiul său Kotnarowski, dar și Panaghiei îi murise, câte-va săptămâni în urmă, mamă-sa și se simțiau acum nefericiți și mai uniți în suflet prin durerea ce îi încercase așa de cumplit. Ne vom întoarce în schimb la Cămărași, la Radu Vâlcu, cu mama sa Antimița, fiind-că le vine și lor rândul să fie amestecați în această povestire.

Trecuse aproape un an de la plecarea pârălăboaiiei și a Panaghiei. Vestea de la dânsii nu aveau cum să primească, doar de ce se știa așa numai despre țară, peste care se a-

đunau din nou furtuni grele. Că se întorsese Cazacii toamna cu ruşine din Muntenia și acum umbla vorba printre oameni, că au să plece din nou în ajutorul Moldovenilor. Radu le auzia aceste toate și umblă fără astâmpăr și adâncit în gânduri. Mai mult i-a fost dat să afile însă de la un vechiu cunoscut al casei și bucătărică de neam din partea mamei Antimița. Ii zicea Gherman, nume ce-i se trăgea de la bunicul său, sasul Herman, țiitorul ocnelor de slatină și sare din valea Solcii, și era de loc din Lăpușana, venia însă cu carele jîtnicerului domnesc, câte odată, ba și de două ori pe an, pe la Orheiieni și atunci nu lipsia de a se abate și pe la Cămărași. De astă-dată Gherman însă venise slobod și știrile ce le aducea din țara de jos erau jalnice de tot.

A început a spune Gherman lui Radu și mamei sale, pe rând, toate pătaniile Domnului Vasile Vodă în Țara Muntenească. Că le știa prea bine din gura moșului său, a lui Isar clucerul. Și le-a povestit din fir în păr, cum au fost înfrânte oștile moldovene și cele căzăcești în pădurile

de la Finta, mai mult din volnicia lui Timuș, și cum s'au prăpădit atât amar de oameni. Spunea, cum s'au întors Domnul și cu ginerele său la Iași, cu ocară, în cât au pornit a se desface boerii rușinați de domnia lui Vasile Vodă, dând pe sub mână ajutor fostului mare logofăt Ștefan, ca să vie din nou, să ia scaunul Moldovei.

Se știa,—nu-i vorba,—așa ceva și printre Moldovenii din ținutul Orheiului, mai ales prin partea Hotinului, că nu vroiau boierii în ruptul capului să'l mai recunoască pe Vasile Lupu de Domn și trimeteau mereu solii la Munteni. Dar lui Radu tot nu-i venia par'că să crează ce auzia.

I-a luat însă mama Antimița vorba din gură, începând a întreba despre rudele și cunoscuții din Iași, potrivind și aducând vorba așa fel, că doară ar afla și ceva veste despre părcălăboaia Smaranda și jupânița Panaghia. Nu apucase însă bine Gherman a le povesti de moartea părcălăboaei și a și băgat îndată de samă jalea cumplită, ce o stârnise cu această știre.

Radu, mai ales, se făcuse la față alb că varul, când le-a mai spus

Gherman încă de moartea armaşului, de scăparea Panaghiei prin pristavul Bahrin şi cum jupâneasa Smaranda a rămas bolnavă de spaima suferită în noaptea aceea şi a murit câteva săptămâni în urmă, fără să fi zăcut măcar.

«Şi unde-i acuma Panaghia?» l-au întrebat într'un glas Radu şi mama-sa cu ochii udaţi în lacrimi de aceste ştiri groznice?

«A plecat cu Doamna şi cu jupâneşele la cetatea Sucevei, ca să steie acolo mai la fereală, până se vor potoli lucrurile.»

«Dar Vodă, ce gândeşte să facă?..» a zis acum şi Radu cu glas turburat.

«Vodă a repezit pe boierii săi credincioşi în toate părţile, să adune oaste, să poată sta în protiva nemernicului de Ştefan. Se spune că ăsta ar fi ajuns până la Bacău şi aicea s'ar fi unit cu ungurimea cneazului Racoci, care i-a trimes o mie de oameni oaste aleasă. Pe mine însă m'a repezit clucerul Isar, să viu să vă vestesc pe voi ăştia, ce sunteţi aici, că ţara-i în mare primejdie şi să-i dăm lui Vodă ajutor, că ne aşteaptă la Târgul Frumos.»

Şi ca să adevériască vorbele sale,

a și dat voinicul fuga pe la boiernașii locului și pe la răzeșii de prin împrejurimi și sara i-a și adunat pe toți la starostele Voevodcu, la sfat. Sub Radu însă ardea par'că pământul, că era frământat cumplit de câte le auzise și nu știa ce să facă. Dar a vrut o altă întâmplare, ca să fie scos neliniștitul tânăr din îndoiala sa. Că iată, a sosit chiar a doua zi, un alt strângător de oșteni, mai aprig și mai ademenitor. Era însuși polcovnicul căzăcesc, Bohun, cunoscut tuturor Cămărășenilor, care aducea finului său Radu steag de sotnic, lăsând la voia lui, să-și aleagă el însuși ceata de oameni, cum și de unde-i va plăcea.

Când a descălecat bătrânul Cazac înaintea casei crăinicesei, a scos Radu un chiot de bucurie, căci par'că i se deslegase oarecum amarul ce-l apasă la inimă. Simția, nu știu cum, că vine ceva mare peste el, în cât, cuprins de bucuria sufletească, nici n'a băgat de samă, că mustăciosul său naș avea numai cât o singură mână. Și a intrat bătrânul, răzemat de umărul lui Radu, repede în casă și aici i-a pus stegulețul și firmanul

de sotnic în mână, îmbrățișându-l de trei ori. Era rânduit Bohun, de însuși marele hatman Timuș, să adune cete noi de Cazaci, să aleagă sotnici și să-i porniască cât mai curând la hotar, spre Soroca, de unde aveau apoi să meargă cu hatmanul în ajutorul Domnului Moldovei.

«Eu», spunea polcovnicul, cu ochii aprinși de niște lacrimi stăpânite cu multă silă, «am isprăvit-o cu războiul. Vedeți, am rămas ciunt, de-mi puteam abia hătui murgul meu încoace, la voi. Acum e rândul tău, Radule, să arăți ce ai învățat la noi. Ești juruit Cazacilor, alegeți voinici ca tine și până în două săptămâni să-mi fiți gata de drum, că a chemat protivnicul lui Vasile-Vodă și Leșii în ajutor. Cum însă și hatmanul nostru are o leacă de răfuială cu șleahita cea îngâmfată a craiului Poloniei, tare ar dori să li taie drumul.»

Lui Radu îi sălta sângele prin vine. Mama Antimița a ieșit însă din odaie cu inima săgetată de durere. De cât n'avea acum vreme să se deie amărăciunii, fiindcă grăbia ca să pregătiască ospățul, ce se cuvenia în cinstea polcovnicului. După ospăț le-a

povestit Bohun apoi celor adunați la masă, cum a rămas fără braț. Căci ei cu toții credeau că de bună samă numai acolo, la războiu, se va fi ales cu așa ciuntitură. El însă își tot ștergea mustățile, închina sdravăn la pahare și abia, când l-a mai muiat vinul moldovenesc, cel mult prețuit de Cazaci, le-a spus pricina cu mâna. I-o tăiasse chiar hatmanul Timuș pentru o vorbă, ce se încumetase să i-o zică.

«N'a tăiat-o tocmai bine», spunea moșneagul cu firea de oțel, «că am purtat brațul legat până s'a uscat el singur și a căzut ca un vreasc stors de măduvă. Și mă durea cumplit, mai ales în ceasul, când am fost învinși prin nesocotința hatmanului. Că făcuse chef și beție strașnică la niște curți, în satul Cocorești, în loc să chibzuiască bătălia, și am intrat la locuri băltoase cu tabăra ruptă în trei, de ne-au bătut nemernicii cei de Munteni ca pe niște câni. Și așa fi dat să-mi răteze mai bine și brațul celalalt, decât să fi fost martor la atâta nesocotință nebună și așa rușine. Acum vrea să-și spele hatmanul fața, dimpreună cu socrul său. Să le ajute Dumnezeu și să te văd și pe tine,

Radule, viteaz, cum trebuie să fie un Moldovean cu cinul de sotnic căzăcesc!»

La vorbele aceste măgulitoare Radu nu s'a putut stăpâni de a roși, că știa el doar cât ținea hatmanul la dânsul. De la el deprinsese armele și, dacă n'ar fi putut să uite nici el, nici bătrânul, ceva în lumea asta, dar una de sigur că nu era să li se șteargă din minte, adică ziua, când a dat Radu lupta de ucenicie măsurându-se pept la pept chiar cu nașul său.

Încălecaseră, după ce s'au fost bătut în toate chipurile și cu tot soliul de arme, în cele din urmă pe caii lor buiaci și s'au luat la luptă cu lăncile. Firește că pentru orice întâmplare, își luase lănci neferecate și capătul prăjinilor vânoase de lemn de paltin era legat cu cârpă moale, chip că să slăbească lovitura.

Era asta felul de luptă cel mai ales al hatmanului Bohun și ori-cât de mândru se simția el, că în toate l-a făcut pe finul său Radu să fie iscusit și aproape mai de samă ca dânsul, în luptă cu lancea, par'că ar fi dorit să rămâie el tot el, adică neîntrecut. Și cum își rotiau și zbânțuiau atunci

amândoi armăsarii lor sirepi, sângele li s'aprins tot mai tare și s'a încins în fața căzăcimei, ce privea atintită încercarea aceasta înverșunată dintre meșter și ucenic, o luptă ferbinte de tot.

Uitară un minut și unul și altul că era șagă și clocotia sângele în Moldoveanul tânăr, mai rău încă decât în vinele Cazacului bătrân îndârjit la culme. De câte va ori se năpustiseră unul asupra altuia, dar cu iuțeala fulgerului știa să se feriască unul de izbitura celui l'alt și prăjinele lăncilor lunecau cu foșnet ascuțit una peste alta, lăsând slobodă goana cailor înlăcârați deopotrivă ca și călăreții lor cei însetați de pofta izbăndei.

Dar iată că s'au întors în ocol scurt amândoi unul spre altul și cu turbare și chiot războinic s'au ciocnit din nou, dar de astă dată a ieșit întâlnire prea, prea chibzuită și izbită, adică așa fel, în cât au căzut și s'au rostogolit grămadă caii și călăreții. Cum și în ce fel a venit lucrul, nu știa să zică nici bătrânul, dar așa de cumplit îl izbise lancea lui Radu în umăr, în cât s'a prăbu-

șit cu cal cu tot și armăsarul protivnicului său, împedecându-se în țarțaturile și paftalele încâlcite a căzut în genunchi, aruncând pe biruitor peste cel biruit. Când i au descurcat pe amândoi de sub cai, atunci abia s'a băgat de samă că hatmanul era vătămat și trebuia dus în casă, căci singur nu se putea ridica. Umărul drept îi ieșise din loc și a trebuit să vie moș Cùparenco potcovarul, să i'l așeze.

Ce a mai fost pe urmă, nu spunea moșneagul. În durerile cele nebune, ce credeți că făcea ? Râdea de se strica, ca să și ametească adică lacrimile, și în vreme ce l ținea pe finul său strâns cu mâna cea teafără, spunea mereu : « Mă Radule, d'a bine m'ai cârpit. Asta a fost lovitură, mă, nu glumă ; de era lancea ferecată, mă lua naiba. Să trăiești Radule, în tine este nădejde. Să'mi trăiești ! »

Și a stat bătrânul atunci cinci săptămâni cu brațul în nemișcare. Era același braț, care acum îi lipsea și multă vreme în urmă s'a mai tot vorbit de isprava lui Radu. Iar uneori, când se punea hătmanul pe odihnă și-l cam junghia încă pe la u-

măr, se uita repede, să vază de nu-l oblicește careva și, slobozind mâneca cămașei peste umărul cu pricina, cât nu-și răsucia gâtul cel păros, uitându-se oare-cum cu jind la vânătaiele ce se mai cunoșteau deasupra brațului și mormăia cu jumătate glas, răzând cu față de copil : « Al dracului, cum m'a lovit ! Cine ar fi crezut una ca asta. A fost mână de om, nu șagă ! »

Pătanii de aceste le avea bătrânul Bohun multe pe suflet și nu degeaba roșise Radu când i-a făcut bătrânul cinstea, să-l aleagă sotnic. Iși cunoștea Bohun oamenii și cine era odată sorocit de dânsul în felul ăsta, avea de ce se mândri.

VI

Multe lacrimi a vărsat bătrâna crăiniceasă pe urma ospățului zgomotos în cinstea cumătrului Bohun sau Ciuntu, cum l-au poreclit în urmă Moldovenii pe polcovnicul fără mână. Că i-a rămas numele ăsta apoi atât lui, cât și la feciorii săi, ce s'au așezat mai târziu în târgul Lipcani. Pentru mama Antimița Radu era acum ca și pierdut. Știa ea pe deplin firea băiatului, căci pofta după viața de oștean îi rămase moștenire de la tatăl său, crainicul, căzut sărmanul în zarva căzăcească cu Leșii. Știa însă și durerea tainică a băiatului și înțelegea zbuciumul inimei sale.

Din clipiala aceea, bătrâna crăiniceasă nici n'a mai încercat, cu o vorbă măcar, să-l abată pe copilul său de la plecare. Căci pe lângă neastâmpăr venise acum și fala de a fi pus cu toată tinerețea sa, mai mare

peste alții. Ceea ce-l mâna însă mai năprasnic decât toate spre câmpul de luptă, era dorul ascuns, dar arzător, de a da goana cu Cazacii spre cetatea Sucevei, unde o știa pe frumoasa, neuitata sa Panaghie. Ce răsplată mai mare putea să viseze în gândul său, el, rășboinicul lui Timuș, decât să-și aducă din cetatea scăpată de împresurarea oștilor leșești, pe Panaghia ca mireasă, acasă...!

Visul dulce de a vedea pe Panaghia și pregătirile de plecare, îi sleiau acum lui Radu tot gândul. Zi și noapte căuta și alegea oamenii săi. Vroia să-i aibă numai voinici, tot unul și unul. Mai ales că lui nu-i venia la socotială să se împovăreze cu sărăcime. Căuta dar să înduplece la plecare cât se poate de mulți românași dintre răzeșimea de prinprejur, ferindu-se în același timp a se prea împetrița cu Cazacii.

Între prietenii și tovarășii săi de copilărie erau mai ales doi flăcăi, cari s'au și prins îndată a merge ca frunțași în ceata lui Radu. Că nu le venia nici lor, nu stiu cum, să se bage în căprăriile darabanilor domnești puse mai în totdeauna sub po-

runcă de căpitani nemți. Acești tovarăși de luptă erau Pêtre Gotcu și Sandu Talpălaru. După pilda lor s'au ademenit în urmă și alții, de se făcuse sotnia Vâlcului mândră de tot, căci trecea numărul voinicilor peste sută și avea, cum se zice, chiag. O samă erau sinetași, alții lăncieri și pricepuți la paloș, ca și la ghioagă.

Cazații din vecini, veniți și ei la tovarășie, se pricepeau, la rândul lor, a zvârli cu arcanul și a trage cu arcul ca și Tătarii. Cei ce mai erau, țineau de gloata sotniei și aveau de îngrijit cele câte-va care cu merrinde, burdufuri cu vin, corturi, și cu alte lucruri trebuincioase, de care nu se putea lipsi mica tabără. Aicea era mai mare moș Trohin, slugă veche și credincioasă, ce întovărășise în vreme pe tatăl lui Radu. El era meșterul peste tot buclucul taberei, păzind rânduiala și având sub vegherea sa toți hargatii precum și caii de povară.

Se îndemneau, Radu cu frunțașii săi, și se întreceau care mai de care cu alesul cailor și armelor și cu câte alte lucruri, ce le veniau în minte, numai ca să iasă toate bine și fără smințială. Și cu aceste pregătiri li trecea

vremea la toți până ce au fost toate puse la cale și tabăra gata de plecare.

Dealungul uliței, în dosul bisericei, stau carele, trase de câte șase gloabe de cai puternici și cucuiate sub pânzele întinse peste cercurile deasupra drabinelor. Iar pe lângă ele erau înșirați oamenii de pază, călăreții dela coadă ținând de dârloage roibii și murgii oștenilor, mai sfătuind cu părinți și neamuri și zicându-le rămas bun, poate pentru totdeauna.

În ograda mare a bisericei, în fața pridvorului și mai la umbra scorurilor înalți și pletoși de pe lângă zăplazul țințirîmului, voinicii sorociți pentru plecare, cu caii bine târnițați și împlețiți cu fir roșu la coame, își așteptau blagoslovenia de drum. Teoșan, slujitorul sotnicului Radu, abia putea domoli armăsarul alb al stăpânului. Frumosul dobitoc sforăia de nerăbdare, mușcând zăbalele de oțel și scuturând mereu tuiul cu zurgălăi sclipitori de sub gâtul său. Neastâmpărul frumosului fugar cu cerga mare, cusută în flori, pe care era cocotată șeaua tătarească cu oblânc țuguat și bătut cu ținte de aur, părea că apucă din când în când și pe

ceilalți doi armăsari de alături, împodobiți la fel și ei, numai nu cu atâtea târtamuri scumpe. Erau fugarii frunțașilor Gotcu și Talpalaru, armăsari pe cari îi țineau de frâie cei doi trâmbițași ai cetei.

Iată însă, că a început să iasă norodul din biserică și în curând au urmat după ei băeții cu prapuri și cu cruci, mergând înaintea bătrânului preot Semaca, ce cobora acum treptele în odăjdiile sale aurite. După dânsul venia Radu Vâlcu cu frunțașii săi și cu mulțimea de credincioși, bărbați și femei de toate stările. Lăcrămile li se vedeau tuturor în față și de aceea poate,—ca să nu mai lungască jalea maicei sale și durerea proprie, Radu și-a strâns mantaua ce-i acoperea armele sclipitoare și sărutând repede crucea și evanghelia întinse de bătrânul preot, a îmbrățișat cu duioșie pe mamă-sa și a pus fără zăbavă piciorul în scară. Stegarul și buciumașii cetei au pornit repede înaintea și sunându-se de plecare, au încălecat cu toții, trecând în fața pridvorului, de unde răsuna vechia rugăciune de binecuvântare: «Blagoslovește Doamne norodul tău...»

Și au pornit ceata spre drumul mare, în stropii de aghiazmă ai preotului și plânsetele celor rămași. Totul a fost însă înăbușit de sila strigătelor de rămas bun a bărbaților și de nechezatul cailor nerăbdători, ce ridicau acum cu carele pornite în goană, nouri de colb, în cari era par'că învăluită sotnia de oșteni, de nu se auziau decât numai chiotele ce pieriau în depărtare.

VII

Era a treia oară că Vasile Vodă trebuia să părăsiască scaunul de domnie, lăsând Iașul pe mâna dușmanilor săi. S'a întors el după întâia plecare, îmblânzind pe Tătari cu daruri și, învindu-se cu ei, a dat chiar pe domnița Ruxandra, hatmanului Timuș de soție.

S'a întors și a doua oară, gonind pe Stefan Logofătul cu ajutorul Cazacilor ginerelui său ; acum însă era par'că scris ca să și peardă scaunul pentru totdeauna. După o domnie atât de strălucită, casa lui Vasile Lupu se risipia văzând cu ochii. Norocul său de altă dată îl părăsise de tot, și numărul protivnicilor creștea pe zi ce trecea, iar ai săi începeau să-l lase pe față.

Așa văzând, a trimis-o Vasile Vodă pe Doamna, cu toată casa și cu averile la Suceava, la cetate, iar singur

a început a se găti de luptă pe viață și pe moarte. Nu voia el să se lase așa ușor de domnie, cu toată ura ce o stărnise în jurul său. Și avea oarecum dreptate să nu peardă de tot nădejdea în vre-o schimbare, căci a izbutit să-și facă în scurtă vreme o oaste nu tocmai cumplită, dar tot mai mărișoară de cât cea cu care venia asupra lui Ștefan din Muntenia.

De cât vom zice și noi, cum vorbesc cronicarii de pe vremea aceia, că a fost voia lui Dumnezeu ca să se stingă casa lui Vasile Lupu. Căci în lupta, ce a dat-o lângă Târgul-Frumos, oastea sa s'a risipit și încă fără nici o pricină, luând fugă rușinoasă dinaintea ungurului Boroș Ianoș, ce venise din Ardeal întru ajutorul lui Ștefan. Abia, abia, a putut scăpa Vođa Vasile cu viață. Urmărit de dușmanii săi, până aproape de Prut, numai prin jertfirea a câtor-va credincioși, a putut să-și mântue zilele, trecând dincolo, peste Nistru, în țara căzăcească. Iar clucerul Isar, despre care am pomenit că trimesese pe nepotul său Gherman după oameni, prin Orhei, era unul din acei, care au plătit cu zilele scăparea Domnului.

Insuși fratele lui Vodă, hatmanul Gheorghe, ce se găsea și el acolo, a căzut în mâinile vrăjmașului, poticnindu-i-se calul, în goana cu care căutau să-și scape zilele.

Aflând Ștefan de izbânda oamenilor săi, a ieșit din Iași, unde se așezase la domnie, și s'a îndreptat și el îndata-mare spre cetatea Sucevei, pentru a o împresura cu oastea sa. A mai trebuit însă mult până să o poată lua, timp în care și biruitul Vasile Lupu n'a rămas cu mâinile în sân. Căci a trimes de la satul căzăcesc Volojdin, unde sta, soli în toate părțile ca să-i vie ajutor. Mai mult însă se bizuia el în cuscrul Bogdan Hmelnitzki, hatmanul căzăcesc și în ginerele său. Și n'a zăbăvit mult, că a și pornit Timuș cu 9000 de Cazaci, între cari era băgată și sotnia lui Radu, trecând de la Soroca în jos, spre Suceava.

Pe vremea aceea, Suceava nu era, la drept vorbind, ce fusese ea odată, pe când se afla încă acolo scaunul de domnie. Dar era cetate de apărare ca și Neamțul și Hotinul, avea ziduri și valuri puternice, cu șanțuri adânci și întărituri, ce se întindeau departe,

până spre podul vestit al Sucevei, făcut încă de către Ștefan cel Mare. La anul 1600, când mâna de fier a lui Mihai Viteazul era să uniască pe toți Românii sub o singură coroană și oastea sa de Munteni luase cetatea Sucevei, ridicându-l Domn și peste țara Moldovei, oștirea leșească a lui Zamoiski, împreună cu Ardelenii lui Bathory, veniseră împotriva lui Mihai-Viteazul, cu gând să pună în scaunul Moldovei pe Vodă Ieremia Movilă. Au încercat în zadar să ia cetatea, bătându-o zi și noapte cu gurile de foc a vre-o două-zeci de puști mari și cei din lăuntru se apărau ca niște lei, ca și cum simțiau că era ciasul mare, în care frații Moldoveni, Munteni și Ardeleni luptau lupta sfântă pentru o unire, ce nu o au nici azi. Numai lipsa de apă de băut a fost pricina, că i-a făcut la urma urmei pe cei împresurați, de s'au predat, închinând cetatea.

Toma vornicul, credinciosul lui Vodă, sosind cu câteva zile înainte în cetate, a pregătit conac pentru Doamna cu jupă-nesele, precum și pentru boerii mai de samă ce veniau în fuga mare cu averile și argalăcurile lor. Și s'au fost așezat

unii sus, în cetate, alții în curțile domnești din târg, alții în casele mai de văză a târgoveților. Apoi au așezat la meterezurile zidurilor cetăței puștile mari cu oameni nemți pricepuți, pe lângă cari mai erau de pază seimenii și lefegiii, câți au putut fi aduși în grabă. Straja din turnul cel mare poreclit din vremuri «Ne boi sia», o luase asupra-și viteazul Bahrin, care nu s'a lăsat dus nici într'un chip de lângă logodnica sa.

Strămtorându-se însă locul în cetate și în ulitele târgului ce veniau între cetate și între valul mare de afară, au stat o samă de târgoveți mai bogati la sfat, ca să facă pe plac boerimei ce sosia mereu, căutând un alt loc apărat pentru dânsii. Și a plecat cu învoirea părçalabului și a lui Toma vornicul un număr de târgoveți cu tot ce au putut lua cu sine, la mânăstirea Dragomirnei, care se afla nu prea departe, dincolo de apa Sucevei, și era întărită cu ziduri mari. În fruntea lor aveau însă pe bătrânul Svart, frate cu căpitanul de lefegii, Kara. Acest neamț trăia de mult în târgul Sucevei și era vestit în facere de arme de tot felul. Că veniau pînă

și Leșii și Litvanii de peste hotare, de cumpărau de la el paloșe, baltage, sinețe mari și de cele mici, săbii, zale, platoșe și tot felul de lucruri de războiu.

Cum însă cu o zi înainte venise și domnița Ruxandra cu mare alaiu din țara căzăcească și aducea veste, că bărbatul său, hatmanul Timuș, ar fi pe drum de a veni în ajutorul cetății, Bahrin și cu Panaghia, de teama prigonirei hătmânești, au căzut la picioarele Doamnei, așa că li s'a încuviințat să plece cu meșterul Svart la Dragomirna. Înainte de a pleca din Suceava li s'a citit la bisericuța cetății și în urmă și la capiștea papis-tașă din târg, cununia, de s'au dus căsătorii și dăruiți de Doamna, ce se milostivise mult de acești tineri. Domnița Ruxandra era și ea bucuroasă de asta, căci știa năravul mueratic al sălbaticului său soț și cum singură trăia cu dânsul de o vreme numai cât în vrajbă, vroia cu ori-ce preț s'o știe pe frumoasa Panaghie ferită de ochii aprinsului Timuș.

A doua zi chiar s'au și pomenit Sucevenii cu oastea lui Ștefan și cu ungurimea ce îl însoția, care au și

apucat fără zăbavă a se îngropa împrejurul cetății și a valului târgului, așezând puștile aduse cu sârg, unele din Iași, altele tocmai din cetatea Hotinului. Și n'au zăbăvit a bate cu turbare zidurile cetății, pe când Ștefan privia lucrul din satul apropiat Șcheia. Acolo trăsesse noul Domn, în gazdă, la casele unui oarecare Tudorașcu, boer care se lepădase, deodată cu mulți alții, de Domnul Vasile Lupu.

Prinsese însă, ce-i drept, și Ștefan veste despre venirea Cazacilor și a repezit din partea sa soli la craiul leșese Cazimir ca să-i deie grabnic ajutor. Craiul s'a arătat în adevăr gata să împliniască dorința lui Ștefan, fiind că el însuși ura pe Vasile Vodă din pricina prieteniei și rubedeniei acestuia cu Cazacii. Dar cum nu putea porni pe loc, i-a trimis lui Ștefan deocamdată pe polcovnicul Kodratzki din Camenița, ce se și cobora acum asupra Sucevei cu 1000 de Leși.

Nu îndrăzniau cu toate aceste nici Leșii, și nici Ungurii lui Ștefan, să iasă să întâmpine pe Timuș, purcescu cei 9000 de Cazaci din Soroca, măcar că erau acum Cazacii ajunși la Prut. Hărțuială însă totuși s'a în-

cins, căci trimisese Timuș ca iscodăși o samă din Moldovenii lui Vasile Vădă, ce umblau răzleți cu tânărul crainic lăpușnean Gherman și împreună cu dânsii a mers și sotnia lui Radu Vâlcu. Și s'au ciocnit ei pe la satul Gavârna cu o ceată de Leși și Munteni ai căpitanului Grumezea, de a ținut lupta până sara, rămânând biruiți Moldovenii. Căci erau protivnicii întreii la număr și cu toată năvala vitejească a oamenilor lui Radu, s'a rupt sotnia în bucăți, de au rămas o samă morți, căzând între alți și fruntașul sotniei, Talpalaru. Gherman însă s'a lipit din ziua aceea de urmele lui Radu, umblând înainte cu Cazacii.

Timuș, când a văzut că oastea lui Ștefan dă dos de la lupta dreaptă, s'a prefăcut că îi este frică de Leși și Unguri și lăsând 3000 din Zaporojenii săi cu Moldovenii ce mai rămăseseră prin hățișurile și fundăturile păduratice de lângă apa Siretului, a pornit cu ceilalți 6000 de Cazaci înainte, tot arzând și prădând, ce-i venia în cale. Și rămânând înadins târgul și cetatea Sucevei la o parte, Ștefan s'a lăsat înșelat de vicleanul hatman, și a pornit cu oastea sa întregă pe

urma Cazacilor, cu gândul, ca să-i ajungă la loc îndemânatic și să-i stingă. În jurul Sucevei însă a lăsat neprețutul Ștefan, orbit de acest plan sumet al său, numai cât vre-o 300 de Săcui cu tot atâția Munteni.

Nici nu se făcuse însă bine sară, când cei 3000 mii de Cazaci, rămași în urmă, au și venit în goana cailor și au pus mâna pe șanțurile împresurătorilor, înconjurând târgul și cetatea din toate părțile cu tabără puternică.

Mare a fost bucuria Doamnei și a boerilor închiși între ziduri de atâta vreme, mai ales fiindcă începuseră să ducă cam lipsă în cetate, precum și în târg de cele trebuincioase pentru trai. Cazacii însă veniau cu carele pline de toate și mânau cirezi întregi de vite și oi prădate, în cât era acum belșug pe câtăva vreme.

Ștefan înțelegând prea târziu greșeala ce o făcuse, nici nu a mai îndrăznit să se măsoare cu oastea lui Timuș, lăsându-i acestuia vreme destulă de a se împreuna cu ai săi și a împresura Suceava cu alt rând de șanțuri și valuri de pământ, cum nu se văzuse până atunci. Și pe când

Ștefan aștepta acum la depărtare pe craiul Cazimir, care îi trimise veste că vine cu oaste mare de 40.000 de oameni spre Suceava, Cazacii întăreau tabăra lor tot mai puternic. Iar Timuș cu hatmanii săi și cetele lor ce cutreerău împrejurimile Sucevei, se dau la tot felul de jafuri, năvălind până și asupra mănăstirilor. Căci pătrunsese o ceată căzăcească în Zamca, mănăstire armenească, ce-și avea zidurile sale împreunate chiar cu târgul Sucevei, și găsind averi și de toate, le venise acum gust Zaporojenilor sălbateci să intre și în mănăstirea învecinată a Dragomirnei. Le trebuia însă pentru acest lucru mai întâi învoirea hatmanului Timuș.

VIII

Tabăra Cazacilor era așezată în jurul valului ce încingea târgul de la gura pârâului Cacaina, din fața zidurilor înalte ale cetății, și se întindea în alcătuirii de corturi când mai grămădite, când mai mici, până la muchile locului ridicat din spre zidurile Zamcei. De acolo, străbătând mahalalele târgului, se cotia pe urma șanțurilor săpate de curând de oștenii lui Ștefan, până iarăși sub zidurile cetății, alături de drumul ce duce azi în partea Lisaurei. Ast-fel tabăra Zaporojenilor, meșteri vestiți în ale întăriturilor, semăna cu o verigă uriașă, deschisă numai cât la locul, unde priporul dealului, pe care se înălța cetatea cu turnurile sale, se isprăvia cu adâncitura râpoasă din spre apa Sucevei.

Aici apărarea era firească și nici șanț sau val nu putea să încapă. Va-

lul de pământ din prejurul târgului fiind încă cel ridicat de Leșii lui Zamoiski, ori poate și de alți năvălitori mai din vechime, avea șanțul pe din afară, cum se cunoaște încă și astăzi și mai fusese acum reînnoit și îndreptat de Muntenii și Ungurii lui Ștefan.

Moldovenii lui Vasile Lupu, veniți cu Timuș, se adăpostiseră prin târg. Cazacii însă își înșirase după obiceiul vechiu, carele lor în rânduri îndoite, pe marginea târgului, îngropându-se îndemânatic între valul vechiu și altul mai mic, pe care l-au fost săpat tot ei, însă cu fața spre dușman, fără să se gândiască, ce peire era să li iasă în urmă din atâta întăritură. Căci se știe cum că în fugă, la care au fost siliți Cazacii prin împresurarea de apoi a craiului leșesc Cazimir și a oștii lui Kemeni Ianoș, ei văzându-se închiși atâta de cumplit, au căutat să scape din lagărul lor pe la podul cetății, găsind moarte grabnică în râpa de acolo.

Sus în fața curților domnești celor din târg, tabăra căzăcească însă se tuguia puțin spre câmpie și părea mai groasă, acolo fiind așezat cortul

verde al hatmanului Timuș, cu argalâcul său, ce-și căutase adăpost în hambarele mari domnești, prefăcute acum în grajduri de cai și de șuri de băgat prada de războiu. În colțul de apus al tabărei, chiar alături de zidul cu șanț al cetății, se afla însă sotnia lui Radu cu cele șapte care puse sub paza și grija bătrânului Trifan.

Era aici adevărat loc de vitejie, căci dintr'o parte se mărginea cu părțile prăpăstios al cetății, pe de altă parte avea șanțul adânc cu turnul mare de cetate, iar la spate aveau românașii noștri dealul nu tocmai înalt, rămas vestit pe urma puștilor lungi, cu care au bătut mai târziu Leșii tabăra și cetatea. Din această strâmtoare nu era ieșire de cât ocolind șirul carelor căzăcești, ce țineau partea din spre câmpul târgului, brăzdat de șanțuri vechi și noi și încunjurat de niște gropi săpate în adins pentru piedică dușmanului și cari au rămas de asemenea vestite până în ziua de azi sub numele de *gropi căzăcești*.

La gura cortului de toale ridicat de Trifan cu prăjini și țărushi pregătiti cu îngrijire, palpăia în una din

acele sări un foc zdravăn, deasupra
cărni era așezat pe pirosteie un ceain
pentru ferberea mâncării. În fund, pe
lângă carele înșirate, ardeau alte fo-
curi. În fața cortului, trântiți pe ro-
gojini, se odihneau orheienii noștrii,
Radu cu Gherman și cu Gotcu. Lângă
dânșii însă se mai vedea și un al pa-
trulea tovarăș, ce părea a fi îmbrăcat
în haină de preot. Era părintele Ata-
nasie, arhimandrit la biserica cetății,
duhovnicul Doamnei, ce venise trimis
cu vorbă la hatman. Om cam între
doua vârste, părintele Atanasie ținea
mâna pe barba sa lungă, și cu fața
oare cum smerită, le vorbea voinicilor
noștri despre grija celor din cetate,
unde nu avea voe să pătrună de cât
singur hatmanul Timuș.

«Nu vroia să țină samă Cazacul nici
de rugăciunea mea, cum nu vrea o-
dată cu capul să audă nici de vor-
bele Doamnei» zicea încet călugărul.

«El tot zmuțește, pe semne, pisarul
său, să cerce mănăstirile de a ave-
rilor. Si când te gândești că el, el în-
suși, a fost crescut la preoție, netreb-
nicul de rus, că numai pe urma în-
vățăturei din seminaria de la Kiev a

ajuns să fie pisar hatmanesc. Si Timuș ascultă de acest om.» Ce să mai te miri? Și ai să vezi, sotnice, că îndată ce va intra în zidurile Dragomirnei, i se preface firea în fiară sălbatică și te-i miră de scapă cine-va cu zile!»

Radu, care știa despre toate, fiindcă fusese față la sfatul hătmanesc, când îl rugase arhimandritul pe Timuș să lase în pace mănăstirea Dragomirnei, și s'a fost întors apoi cu călugărul la cortul său, chip ca să'l găzduiască peste noapte, a zis la rândul său :

«Nu strică Cerepuha, pisarul hătmanesc, cât tâlharul cel de mârzac cu Tătarii săi. Căci câtă vreme avem încă belșug de hrană, nici hatmanul nu se gândește la mănăstire și Cazacii s'au umplut doar de toate bunătățile, luând vite și pâne și ce au găsit prin curțile boerești de prin prejur. Dar celor 500 de Tătari blăstemați ce se țin năpăste de noi, numai de jaf și pradă li este.»

«Ai văzut, cum l-a luat mârzacul pe hatmanul, întâi așa cu lingușiri, dându-i covoarele scumpe furate de la călugării din Zamca, și apoi cu cupa

cea plină de cervonti *) l-a orbit și mai mult. Și vinurile ametoare din poloboacele vechi ale mănăstirei armenesti i-au și pus capătul. Că nu se gândește acum Cazacul cu esaulii și cu sfetnicii săi de cât ce bogății și mai mari are să găsească la cei din Dragomirna. E mare lucru că a ascultat atât de cuvântul nostru și mi-a dat putere să vestesc pe călugări să iasă cu toate ale lor din mănăstire. Mâne încălicăm din zori de zi și le ducem părintilor vorbă să-și caute de drum, că de târgoveții nemți și de cei câți-va boeri ce s'au tras încolo, are să fie vai și amar.»

«Chiar așa are să fie», a adăugat arhimandritul, sorbind din paharul cu vin, pe care i-l întinse acum sluga lui Radu, după ce așternuse cu moș Trifan pe o piele de căprioară mănecă gătită.

«Imi pare rău, cumplit, de biata jupâniță Panaghia... cu Bahrin al ei».

La aceste cuvinte Radu a sărit ca mușcat de șerpe și uitându-se la călugăr cu ochii ațintiți, l-a prins de mănecă strigând :

---

*) Galbeni.

«Cum ai zis ? Panaghia parcălabului... Bahrin ? Da ce au unul cu altul... ce s'a întâmplat cu Panaghia ? Știam doar că e pe lângă Doamna, în casă !...»

«S'a uitat arhimandritul mirat la tânărul sotnic și înțelegând că se petrece ceva neobicinuit în sufletul lui Radu, a dat'o pe glas mai încet :

«O știai pe jupănița Panaghia ? Da, da, se poate, că era orheiancă, de pe la voi, pe acolo ! Da, se poate ! Apoi să-ți spun, fătul meu, dacă nu o știi. Ea ținea mult la pristavul Bahrin, încă de pe când o scăpase din mâinile Cazacilor, în mahalaua Păcurarilor. Grăiau o samă de boeri că însusi Timuș îl pusese pe un ataman să o răpiască pe fată din casa armașului. Destul că Bahrin a scăpat'o pe Panaghia, cum a scăpat'o, dar și de Timuș se cam feria de atunci, mai ales că văzuse, cum i-a omorât acesta pe unchiul său, pisarul Kotnarowski.»

Radu se uita țintă în fața preotului și tot nu apucase să înțeleagă rostul vorbelor acestuia. De aceea l-a întrerupt zicând cu patimă :

«Știu, am auzit toate aceste de la

Gherman ! Dar ce erai să zici mai înainte, nu te-am priceput bine ?»

«Apoi ce să mai pricepi, doar ți-am spus că țineau tinerii unul la altul și după moartea bătrânei parcălăboaiiei, când a luat'o Doamna pe Panaghia la curte, s'au pomenit că se iubesec de a binele.»

Radu a scos la vorbele acestea un gemet greu și a lăsat ca în neștire să povestiască călugărul înainte. Văzând însă omul suferința tânărului și înțelegând acum tot, n'a sfârșit să spună că Bahrin cu Panaghia de frica lui Timuș se aflau acum la Drago-mirna.

Pe afară se întinsese în timpul acestei noapte deasă, străbătută numai pe sus de stelele cerului și jos de focurile din tabăra Cazacilor. Din când în când pătrundea strigătul străjilor, sau câte un răcnet de om beat din vr'una din cureniile *) taberei. Incolotăcere de mormânt ; căci zaceau Cazacii acum mai toți beți de viul și rachiul ce li-a fost împărțit hatmanii lor pe urma prădăciunei mănăstirei armenești din Zamea.

---

*) Sotnia căzăcească cu cantina ei.

Numai colo, în cortul lunguietic cu tartanul verde ca iarba, se zbuciuma încă o grămadă de oameni, tovarăși mai de aproape ai hatmanului, în chef zburdalnic și zgomotos. Căci îi plăcea sumetului Cazac să facă din noapte zi, benchetuind până cădea jos de ametiălă.

Avea și cu cine petrece hatmanul Timuș în noaptea aceia. După sfatul cu polcovnicii, hătmanașii, esaulii și cu sotnicii mai de samă, a oprit pe câțiva dintr'ansii la ospățul său și din băutura multă, vorbele ajunseser un fel de urlet, încât nu se mai înțelegea un cuvânt. Fumul din lulele și mirosul rachiului vărsat pe jos, la care se dase la urmă Cazacii de viță, în disprețul vinului, îmbătau vazduhul, de au eșit cu toții sub streșina de rogoz, unde erau așezate steagurile și armele hătmaniei. Aici, trântiți la pământ, sub lumina câtorva toarte înfipte în belciuge, beau și strigau acum cu glas răgușit către mărzacul tătăresc Ibrahim.

Asta era mai marele unei cete de câteva sute de Tătari, ce venise la Suceava, poftit de Vasile Lupu, dar nu se prea împăca cu Cazacii. Ame-

tit de băutură, după ce fusese ocărât de Timuș pentru samovolnicia oamenilor săi la prădarea mănăstirei armenesti, intrase acum în ceartă și cu polcovnicii, scormonind și unii și alții la lucruri din trecut, fapte uitate de mult, până când au ajuns a se sudui cu vorbe cari de cari mai urâte.

Timuș, ghemuit pe o șea turcească, uscățiv la trup, cu ochii de mătă sălbatică ce stecleau sub fruntea mică și încinsă de peri aspri negri și de o barbă și mustată mărunță în jurul obrazului fălciat, rânjia ba la polcovnicii săi Nosici și Fedorovici, ba la pisarul Cerepuhă, cari se hârțuiau cu Tătarul. El însuși nu zicea nimic. Atunci mârzacul ieșit din răbdare și crezând poate pe hatman scos dintre cei treji, a început să-i sudue pe Cazaci ca un turbat, făcându-i câni necredincioși.

Nosici și cu Federovici rådeau în hohote de supărarea mârzacului; ochii pe jumătate închiși ai hatmanului însă s'au aprins năprasnic la auzul acestei ocări și, sărind de o dată de pe locul său, a scos iataganul, și cu o lovitură strașnică a rățezat capul Tătarului, făcându-l să zboare

ca un arbuz, ce se rostogolia acum pe pământ, înroșind pe toți cu sânge.

A doua zi în crăpatul zorilor ceata tătarească a părăsit tabăra Cazacilor nesupărată de nimeni, apucând spre Cernăuți. Timuș însă a încălecat cu pisarul său și luând mai multe sotnii și câteva puști rămase de la Nemții lui Ștefan, au pornit pe la amiază-zi pe drumul spre Dragomirna, încunjurând mănăstirea din toate părțile. Înainte de a da însă năvală, a trimis pe sotnicul Radu cu arhimandritul Atanasie să le zică călugărilor ca să fie pe la miezul nopții gata de plecare la alt locaș, unde vor ști ei, și să-și iaie cu sine odajdiile și ce vor mai putea duce.

IX

Ori-cât de neașteptat se năpustiau păcatul și urgia asupra mănăstirei Dragomirna, să nu creadă însă cineva că locuitorii sfântului lăcaș nu-și dau sama despre primejdia ce-i amenința, sau că s'au lăsat cum-va pe tânjală, bizuindu-se numai cât în ajutorul lui Dumnezeu. Din ziua chiar, când a venit meșterul Șvarț cu târgoveții și cu o samă dintre boeri, au înțeles cu toții, atât călugărimea mănăstirei, cât și cei veniți acolo, că nu e lucru de șagă. Din ceardacul de sus al turnului mare, deasupra clopotniței, se vedea prea bine tot ce se petrecea în jurul Sucevei.

Cam trei zile după intrarea târgoveților, a boerilor cu seimenii lor și a oamenilor lui Șvarț, pândașul din chindie a și dat veste că se apropie o gloată războinică de cetatea Sucevei. Erau oștirile lui Ștefan, în frunte

cu Moldovenii răsvrațiți, urmați de lefegii, după care veniau în sfârșit, în cete deosebite Ungurii și Nemții trimiși de voevodul Transilvaniei.

Meșterul Șvarț era nu numai om ce-și pricepea minunat meseria sa de făurar, dar știa și cum trebuie să umble cu armele, când era vorba să-și apere viața și averea. Că nu de geaba fusese el ca ucenic prin cetățile săsești, dincolo de munți și luptase până și în bătălia mare de la Selimberg, în vremea când voevodul Munteniei, Mihai Viteazul, a fost intrat în Ardeal. De și moșneag în ani, dar încă neistovit și verde, el a înțeles din ziua d'întâi a strămutării sale în mănăstire, că dacă și din partea Leșilor n'ar avea poate să se teamă, însă cu Căzăcimea și cele câte-va cete de Tătari, are să aibă de furcă.

Călăreții cazaci de pe atunci nu se cam folosiau încă de arme de foc și de cele câte-va puști grele ce le avea Timuș, nu se prea îngrija bătrânul Șvarț. S'a pus deci îndată pe întărire și a așezat fără zăbavă sinețele sale mari pe la meterezurile zidurilor. Și i-a deprins la rânduială și pază de zi și noapte pe negustorașii

tovarăși cu oamenii lor, precum și pe călugării și pe argații mănăstirei, pregătindu-i pentru luptă și apărare, încât mai mare-ți era dragul să-ți privești.

Se găseau și în mănăstire, nu-i vorba, câte-va arme risipite prin poduri, căci erau vremuri grele și omul nu putea fi nicicând sigur de zilele sale. Dar primejdie ca în ciasul acesta par'că nu fusese. Se zăria pe timp de noapte, când într'o parte, când în alta, roșeața focului de la satele ce ardeau prin prejur, aprinse de astă dată de mână creștinească. Că lăseau Cazacii lui Timuș, pe unde străbăteau, numai jăriște și moarte, mai rău ca în vremea năvălelor turcești și tătărești.

Nu-i mirare dar, că prea cucernicii servitori ai altarului dumnezeesc se rugau ce se rugau, dar și la dănșii se gândiau și, strângând cu o mână sfintele metanii, cercau cu dreapta tăișul paloșelor și al lăncilor, ce le ascuțiau acum țigării ferari în șura mare a mănăstirei. Nămestnecul Pafnutie, deprins încă din tinerețele sale cu împletitul de coșuri, ședea însă cu băetanii odăiași la marginea fântanei din mijlocul curții și țintuia peste

niște scândurele potrivite de o calfă a lui Svart, câte o împletitură de răchită în lung și alta în curmeziș, peste care întindea apoi o piele țeapănă dubită. Eșiau ast-fel niște paveze minunate, lungi și nu tocmai grele, ca să se poată luptătorii apăra nu numai de săgețile, dar și de sulitele cele groase căzăcești. La o parte însă, lângă un foc aprins, câți-va băeți de Nemți turnau cu crățile de fer plumb topit în țișaițele scobite, făcând ghiulele de sinete, pe când doi țigani bătrâni pârjoliau la flacăra capetele de ciomege și măciuci, făcându-le vârtoase ca cremenea.

Se pregăteau strașnic cei din mănăstire, nu șagă, de la mic până la mare. Numai starițul Inochentie, care ar fi putut și el povesti de lupte și războiri din trecutul său, privia tăcut la toate acestea și, măcar că vedea până și pe dancii robilor mănăstirești, încercându-se de a arunca cu praștia, totuși nu zicea nici o vorbă. Nu-i prea plăcea Cuvioșiei Sale căsnicia aceasta cu Nemții și că avea acum chiar stăpâni în casă, se vedea treaba și după iuțea cu care se treceau me-

rindele din mănăstire și mai ales vinul din pivniță.

Starițul de altfel nădăjduia în simțul creștinesc al Cazacilor. Dar când a început să se afle că ar fi venit însuși hatmanul Timuș cu sotniile sale, inima-i s'a cutremurat și a lăsat pe Nemți în voia lor, să facă ce vor ști. Căci despre cruzimea lui Timuș știa el și știau și ai săi multe. Ce-l supăra acum mai mult, erau cei câți-va boeri cu jupănesele lor și cu copiii ce se adăpostiseră în chiliile de sus și scoteau acum țipete sfâșietoare de groază, auzind cum că Cazacii au început să încunjure mănăstirea.

Meșterul Svart, când a venit solia să lase să iasă părinții mănăstirei cu avutul lor, nu și-a perdut cătuși de puțin sângele rece și fără să vestiască pe stariț despre voința împresurătorilor, a dat solilor răspunsul de învoială, cerând că sara, la eșirea călugărilor, o ceată de Cazaci să aștepte la porțița din dos și să conducă pe monahi, fără o vorbă, până la loc sigur, adică la mănăstirea Putna. Planul Neamțului avea să iasă însă cu totul altfel.

X

Era o zi posomorâtă cu un apus de soare ce părea cu atât mai pripit, de oare-ce se stârnise un vânt aspru, care mâna cu iuțială stoluri de nouri negri pe cer. Se întunecase zarea asfințitului, în cât părea că s'a făcut noapte înainte de vreme. Din depărtare mugiau tunete înăbușite și pe geana codrului dinspre miază-noapte se ițiau dungi de fulgere, cari se apropiiau tot mai tare, împestrițând marginea cerului negru. Stropi groși de ploae de vară cădeau din când în când, vestind apropiarea furtunei ce se întindea din depărtare

În dosul Dragomirnei, la capătul zaplazului livezii cu pomi, ce se lipia drept în fața porțitei arhondar-lăcului cu zidul înalt al mănastirei, aștepta o ceată de călăreți eșirea călugărilor cu cele sfinte, după vorba și înțelegerea avută cu solii hătmă-

nești. Un nechezat subțietic de cal slobod venia din partea tabărei caza-cești, unde licăriau focuri fără număr, presurate roată în jurul locului. Pe poiana întinsă se albiau în bătaia fulgerelor zidurile mănăstirești, semn că sfântul locaș era păzit de aproape.

Armăsarul lui Radu,—căci în sama lui dăduse hatmanul călăuzirea călugărilor până la locul de retragere, la Putna,—a nechezat și el printre zăbele, ca și când ar fi vrut să deie răspuns tovarășului priponit la corturile tabărei. Radu însă, tresărind din tăcerea, în care erau scufundați el și cei opt spre-zece tovarăși ai săi, a făcut semn de nerăbdare celui mai apropiat din călăreți, care înțelegându-l, s'a și repezit la porțița zidului, lovind într'ansa de mai multe ori cu coada lăncii. S'a auzit chiar îndată prin tăcerea nopții glasuri omenești, au început să scrâșniască zăvoare ruginite și porțița s'a deschis încet și cu greutate.

Au eșit monahii, unul câte unul, în reșele și hamelaucele lor întunecate ca și negrul nopții, înșirându-se ca niște năluci, pe urma celui ce îi conducea și care mergea repede ina-

inte, ținând în mână o cruce. După numărătoarea lui Gotcu erau nouăspre-zece călugări. După bănuiala lui Gherman însă, care avea ochi de mătă sălbatică și pătrundea întunecul nopții, erau încărcăți greu cu toții și se părea că duceau pe sub rezele lor lungi argintăriile mănastirei, că făceau șgomot la mers, ca și când ar fi avut la ei arme. Dar nu li s'a zis un cuvânt și Cazacii cu caii lor s'au înșirat tăcuți în jurul călugărilor, pe de o parte și alta, urmându-i cu pas grăbit în drumul spre mănastirea Putnei.

Ploaia cădea acum mai îndesată, însă așa, în răstimpuri, amestecată fiind cu fulgere și trăsnete, ce despicau din vreme în vreme văzduhul. Era poate două ciasuri și mai mult, de când se mișca ceata sfinților părinți înconjurată de călăreți, tot înainte, pe urma călugărului cu crucea. Pe cât de întunecată era noaptea, ochii cei ageri ai lui Gherman oblicise lucruri, ce nu-l lăsau de loc în pace. Căci apropiindu-se de Radu, care se legăna în șeaua sa, tot afundat în gânduri, i-a șoptit repede la ureche :

«Să-mi spui ce vrei, dacă ăștia sunt

oameni sfinți. Vor fi ei ori-ce, numai călugări nu sunt. Au toți arme pe sub reșele lor. S'apoi unul dintrînșii seamănă să fie bolnav, că-l duc mai mult ceil'alți de subsiori. Pare să fie un om mai de samă.»

În minutul acela iată că se oprise și ceata călugărilor, ca la un semn dat și în mijlocul lor s'a văzut o mișcare, ca și cum se întâmplase ceva. Unul din ei, care mergea în adevăr mai tot drumul sprijinit de tovarășii săi, căzuse, pesemne de obosială, după mersul grabnic peste hățșurile defundate de ploae, și ceil'alți stau acum îngrămădiți în jurul lui și păreau că vor să-i deie ajutor. Radu pricepând, pe cât putea vedea prin întunec, lucrul acesta, s'a apropiat, fără să zică un cuvânt, de cel căzut și cuprias de milă, s'a plecat din șeaua sa, spre el și a dat să înțeleagă monahilor să-l ridice pe fratele slab la dânsul, pe cal.

Brățele puternice ale frunțașului Gherman, care sărise, așa în neștire, de pe roibul său, apucase chiar să-l urce pe călugăraș pe oblâncul șelei lui Radu, care la rândul său îl trăgea acum în sus, către sine. Când iată că s'a a-

rătat împotrivire din partea celorl'alți monahi și încă ciudată de tot, cum e greu să și-o închipue cine-va. Căci în clipiala, când s'a pomenit Radu cu presupusul călugăraș pe oblânc îi căzuse acestuia hamelauca de pe cap și un râu de plete lungi desprinse a fost destul pentru Radu, să simtă, că are dinaintea sa o femeie tânără. Un fulger luminos și iung însă l-a făcut pe Radu să vadă și mai mult, căci ceea pe care o ținea acum la piept, era Panaghia.

Dar vai ce urgie și ce lucru strașnic au urmat în acest minut! Glasul acestor două ființe aduse de soartă, atât de năprasnic, față în față, strigătele «Radule!». . «Panaghio!» au fost înăbușite de zeci de descărcături de pistoale, și zeci de trupuri fulgerate de moarte s'au rostogolit de pe cai, în vreme ce ceata de Nemți prefăcuți în călugări căuta să încalce repede pe caii Cazacilor omorâți și lovia acum cu iataganele ascunse în cei, câți au mai fost rămas vii dintre oamenii lui Radu. Cât despre Radu însuși, el zăcea lungit la pământ, scaldat de sângele ce se strecura dintr'o rană la cap. Armăsarul său însă

ducea acum în goană pe Panaghia, însă în brațele unui călăreț sprinten, care nu era de cât Bahrin, bărbatul Panaghiei. Cazacii ce însoțiseră pe Radu și cari scăpase nedoborâți de sinețele Nemților îmbrăcați în haine călugărești, o luase la fugă, înapoi, spre Dragomirna, lăsând pe câmpul de luptă numai trupuri de tovarăși morți.

Așa se împlinise dar presimțirea lui Gherman și el singur, scăpat ca printr-o minune de pistolul ucigaș al unuia din tovarășii lui Bahrin, ce-i ucisese numai calul, s'a pomenit îngropat sub trupul dobitocului. Acesta se ridicase copac la detunătura sinețelor și, primind glonțul în locul stăpânului său, se răsturnase peste cap cu călăreț cu tot.

Stâlcit și amețit de durere, Gherman a putut numai cu mare greu să-și ție firea și să iasă de sub trupul roibului său mort. Apoi abia s'a târât cu mult chin la locul unde văzuse căzând pe Radu și, găsindu-l după multă dibuire, a băgat de samă că nenorocitul nu era mort și suflă mai încă.

În timpul acesta se potolise și ploa-

ea cu fulgerele și de după dumbrava apropiată se ivia acum lumina unei jumătăți de lună ce părea și ea oarecum a fi roșie ca sângele. Prin tăcerea nopții se auzia însă, la depărtare mare, tropot de cai mănăți în goana sălbatică. Erau Nemții meșterului Șvarț încălcați pe fugarii lui Gherman și Radu și ai Cazacilor, cu Bahrin și cu Panaghia, ce băteau drumul mare spre Putna.

Planul cu care știuse vicleanul făurar să scoată pe ai săi din mănăstirea împresurată, izbutise de minune. Totuși și din Nemți zăceau câți-va cu capul despicat, dovadă că nici Cazacii lui Radu nu se lăsase așa omorâți cu una cu două. Udase, pesemne, și ploaia praful pe tigăițele sinetelor ascunse și câți din Cazaci rămăseră teferi, s'au desfăcut numai după luptă grea de caii lor. Și erau Cazacii uciși ca la vre-o un-spre-zece, deci se vedea bine, cum-că câți-va dintre ei scăpase cu caii spre tabăra de lângă Dragomirna, să ducă veste hatmanului.

Din fericire rana lui Radu nu era primejdioasă, căci îi julise gloantele pistolului lui Bahrin numai cât osul

de la partea stângă a frunții, fără să găuriască teasta. Dar perduse sărmanul sotnic cumplit de mult sânge. Când a simțit răcoreala cârpelor muiate ce-i le tot puneă Gherman la cap, și a deschis iarăși ochii, fața sa era galbenă ca turtă de ceară.

Stătuse leșinat mai multă vreme, și acum îl scuturau frigurile, în cât a trebuit Gherman să desprindă cerga de la calul său mort, să-l acopere pe rănit, după ce-l culcase pe hainele luate de la trupurile dimprejur. Incetul cu incetul și-a venit apoi Radu în lire și la focul ce-l atățase tovarășul său cu ajutorul rășinei și bucatelelor de iască, ce nu lipsese nici când din săculețul călăreților Cazaci, să întremat pușintel.

Și stau acum culcați la căldura focului, încercații oșteni, și nu mântuiau a se mira de îndrăzneala Nemților din mănăstire și de vicleșugul cu care se făcuse treaba. Inima lui Radu însă era săgetată și de o alta patimă și durere nespūsă. El nici nu visa că aceea, pe care o regăsise în chip așa de ciudat și o ținuse o clipială chiar în brațe, iubită sa Pannaghia, era femeea altuia. Bahrin era

pentru Radu un necunoscut, un Neamț cutezător, care o răpise. Cum a ajuns Panaghia la Dragomirna, ce rost avea fuga ei cu Nemții, pentru ce alergase lătrâmul Șvarț la atâta șiretlic, ca s'o scape tocmai pe Panaghia cu ceata celorlalti dintre străini din zidurile mănăstirei, aceste toate nu le pricepea.

Un alt lucru îi mai chinuia lui Radu gândul. I se păruse în minutul când o zărise pe Panaghia la lumina fulgerului, că fața ei era, nu știu cum, încruntată, de cum l-a fost cunoscut. Avea par'că ceva nespus de crud în strigătul cu care îi rostise numele «Radu». Era oare de vină repeziciunea năprasnică, cu care i-a fost smulsa Panaghia de către omul străin ?

Dacă i-ar fi fost dat și lui Gherman să vadă în clipiala aceea fața Panaghiei și cea a răpitorului ei, precum le văzuse aceste fețe Radu și cu nefericitul Gotcu, i-ar fi putut spune îndată taina răpirei. Gherman însă fusese mai de parte de ei și s'a prăbușit cu calul său împușcat, fără să băge de samă că cel, care era sufletul navei monahilor prefăcuți, fu-

sese Bahrin. Și el pe Bahrin îl știa doar bine și știa și mai multe.

Turburarea lui Radu era cumplită și în zadar îi fusese deci și încercarea de a-și culege puterile prin ceva somn. Din geana roșiatică a zorilor se ridică acum un colț de soare auriu și vesel, vărsând razele sale luminoase peste marginea câmpiei umede. Din dumbrava apropiată răsuna cîripitul paserilor deșteptate, vestind o zi senină și frumoasă. În jurul celor doi oșteni era priveliște groaznică. Trupurile tovarășilor și ai celor trei Nemți morți amintiau vîlmășagul sângeros petrecut în timpul nopții.

Ceva mai aproape însă de dăm-bulețul, sub care îl așternuse Gherman pe rănitul Radu, se vedea întins bietul Goțcu cu tâmpla găurită de gloanțe și alături de dînsul calul lui Gherman. Radu nu se mai putea uita la aceste trupuri și deșteptînd pe tovarășul său ațipit, s'au ridicat amîndoi în picioare, cu gândul să plece, cum vor putea, spre lagărul căzăcesc. Rana unuia și stîlciturile celuilalt îi slăbise pe bieții oameni, încît abia se mișcau.

Se părea însă că nu erau ei cu totul

dați părăsirei. Căci s'au arătat în depărtare chipurile unei cete mari de călări, ce veniau în grabă spre locul unde se găseau prietenii noștri. După mersul calului înaintaș și a călărețului ce-l purta, era însuși hatmanul Timuș însoțit de Cerepuha, pisarul său. Veniau amândoi în fruntea a vr'o trei sute de oameni aleși, să vadă cele întâmplate.

XI

Nu era hatmanul Timuș omul care să facă vorbă multă pentru câțiva oșteni morți. Și-a arătat totuși nemulțumirea și uimirea sa, cum de nu fusese Rădu în stare să vadă îndată, că nu erau călugări cei, pe care-i însoția din mănăstire, ci a lăsat o mână de Nemți să-și bată joc de dânsul. Singur însă a descălecat și după ce i-au așternut slugile sale pieile de cămilă pentru ca să facă popas, s'a așezat jos, în fața focului reatățat. Se hotărâse să aștepte mai întâi vestea iscodășilor trimiși și în așteptare să îmbuce cu ai săi câte ceva.

De o parte însă, la un alt foc mare, frigeau niște Cazaci bătrâni pastramă de capră și pești proaspeți, iar Cerepuha, pisarul, desfunda o balercă de rachiu, băutură fără care Cazacul nu-și începe ziua, întocmai cum nu

începe Turcul nimica, fără a se închina mai întâiu lui Allah. Tot acolo un Tătar uscat de vijeliile vremilor și priceput în ale rănilor, îi legase lui Radu o cialma întreagă la cap, după ce-i pusese pe rană o unsoare într'adins făcută, jurând că are să se tămăduie în câteva zile.

În vremea aceasta au adus doi Cazaci haina unuia din Nemții morți, arătând că era bucsită pe la buzunare cu aurării și petre scumpe, semn că mortul fusese meșter aurar și luase cu sine toată negustoria sa. Alt Cazac, din cei trimiși în căutarea urmelor fugiților, a venit însă cu un lucru, care era pentru Radu mai scump decât toate bogățiile din mâna înveselitului hatman. Găsise adică un nemetez lung, cu care își legase, Panaghia, de bună samă, pletele ei lungi, și-l perduse, se vede, în goana fugii sale. Judecând după lucrul acesta, precum și după alte semne descoperite de iscodășii ce au mai venit în urmă, Nemții luase în adevăr drumul spre Putna.

Când a fost înălțat soarele ca de trei suliti, s'a ținut un mic sfat, după care, încălecând cu toții, au purces cele trei

sotnii de Cazaci, cu hatmanul, cu pisarul Cerepuha și cu sotnicul Radu însoțit de Gherman, spre apa apropiată a Sucevei și de acolo, apucând pe la Volovăț, au dat, tot pe urmele Nemților, înainte. Trebuia să facă acest mic încunjur, pentru că pe aici se abătuse și cei fugiți, folosindu-se adică de albia riulețului Suceviței, pentru-ca să li-se peardă urma.

Erau prea hătri Cazacii, în cât să se lase amăgiți de așa un lucru. La o depărtare oare-care, dincolo de această apă, așteptau de mult iscodașii, arătându-i lui Timuș urmele regăsite ale Nemților. Și așa n'au trecut nici două ciasuri, că se și văzură la apa Putnei. Și au dat cu toții în făgetul văii frumcase ce duce spre mănăstire și nevăzuți de nimene, au ajuns până aproape în dreptul sfintului locaș, unde au și descălicat ca să se sfătuiască din nou.

Pentru Radu și Gherman acest al doilea popas era chiar de mare trebuință, fiind-că se simțiau cam oboșiți. Pofta de răzbu-nare și de luptă li dăduse putere nouă. În inima lui Radu mai zvâcnea însă și dorul pătimas, a o scoate pe Panaghia din mâna

acelui răpitor necunoscut, și a-l doborî pe acest îndrăzneț de Neamț. Firea sa, de alt-fel blândă, clocotia acum de ură și de dor de a o scăpa pe Panaghia. Era gata să înfrunte de zece ori moartea, numai ca să știe adevărul. Acum prea puțin îi păsa chiar și de sfântul locaș, în fața cărui se afla, căci și călugării mănăstirești i-se păreau niște răi și prefăcuți, pe vreme ce se învoise, după cum credea Radu, să deie hainele lor la niște străini, ca acesția să fie scăpați în locul lor.

Un nou iscodăș a fost acum trimis la mănăstire, să vadă cum stau lucrurile. Vestea adusă de dânsul era ciudată de tot. Nemții erau sosiți în adevăr, însă se aflau în ograda din afară a mănăstirei, pe semne, fiind-că dase călugării Putnei de taina resei lor. Zidurile mănăstirei erau însă, pe cât se părea, pline de tot felul de oameni și pregătite de ori-ce întâmplare, căci din crăpăturile meterezelor se vedeau pe aici pe colo guri de puști.

Lucrul de mirat era numai atâta, că iscodășul nu dase pe afară nici de străji, nici de vre-o pază oare-care. Singur arhondarlâcul cel vechiu din ograda întâia, unde se băgase Nemții,

da semne de viață. Planul lui Timuș era acum ca și gata și a fost îndeplinit, pe cât de scurt, pe atât de repede și strașnic. Încunjurând mănăstirea din toate părțile, a poruncit de a dat foc întâiu hambarelor cu bucate și stogurilor de fân și paie ce erau pe lângă arhondarlăc, iar singur a pornit năvala în ograda, unde se găseau Nemții.

Neînfricoșatii oameni știau acum bine că scăpare nu le-a rămas pe nicăirea și așteptau cu pistoalele într'o mână și paloșele în ceal'altă, gata să-și apere viața cât se poate de scump și până la cea din urmă picătură de sânge. În fruntea lor se afla însă Bahrin cu fața albă ca varul, de groaza soartei amare ce o aștepta acum pe iubita sa Panaghia.

Hatmanul Timuș, ascultând de rugăciunea lui Radu, i-a lăsat rândul întâiu de luptă și privia rânjind de poftă cruntă, cum se năpustia acum sotnicul său cu o ceată aleasă de oameni asupra Nemților. Jumătate din Cazaci au și fost culcați la pământ de gloantele sinetelor scurte nemțești descărcate la apropiere de numai câțiva pași. Vălcu însă, rămas neatins ca printr'o minune, s'a aruncat

acum ca un turbat drept asupra lui Bahrin. O luptă de moarte cu paloșele s'a încins între amândoi. Scăpărau și sunau tășurile strașnice pe d'asupra capetelor luptătorilor, însă nici unul din protivnici nu se lăsa mai pe jos.

Atunci iată că chipul Panaghiei, ce se feria tremurând în dosul lui Bahrin, văzând pe acesta că tot dă înapoi, s'a deșteptat ca dintr'un fel de amortală. O sabie lungă ridicată de mână femeiască s'a zărit deodată sclipind amenințător deasupra capului lui Vălcu și căută să-l loviască de o potrivă cu paloșul lui Bahrin. Cu o smuncitură puternică între cele două fere dușmane, Radu a făcut să sboare sabia Panaghiei în bucăți și rotind paloșul său în văzduh, l-a înfipt greu și strașnic în grumazul lui Bahrin, care s'a și prăbușit pe loc la pământ.

Radu a înțeles în clipele acestei fioroase lupte, ce nu știuse până atunci, că Panaghia era a altuia și tipătul de groază ce l-a scos frumoasă jupăniță, când l-a văzut pe Bahrin căzând mort, îi spunea și mai mult, adică, că nu iubire, ci ura de moarte îl aștepta de aici înainte la această ființă feme-

iască. N'a rămas însă Panaghia numai cu țipetul. Ca o lupoaică turbată s'a aruncat, la rândul ei, asupra lui Radu și cu un junghiu scos din teaca mică de la cingătoare, caută să-l loviască de moarte. Suflarea ei ferbinte dogăria obrazii sotnicului, el simția trupul ei mlădios încolăcindu-se în jurul său, puterea de a se apăra îi peria fără să-și deie sama cum și auzia numai cât răcnetul:—«Mori, mori, cu dânsul,... căne fără milă!.. mi-ai ucis bărbatul,— mori!»

S'a deslipit totuși trupul Panaghiei ca o bucată de lut rece de Radu, pe urma unei lovituri strașnice de paloș, cu care pisarul hătmănesc Cerepuha, a pus capăt tinerei vieți. Dar nefericitul sotnic, ca fulgerat de acest sfârșit, nebun de durere și cu rana desfăcută la cap, a căzut acum și el, alături de trupurile sângerânde ale lui Bahrin și a Panaghiei.

Și a rămas Radu așa în nesimțire și părăsit, jos la pământ, multă vreme, căci dincolo de poarta spartă a mănăstirii s'a fost încins acum altă luptă, mai grozavă. Printre capetele Cazacilor ce se înghesuiau să intre în zidurile sfântului lăcaș, sfruntând fără

frică loviturile de securi, focul puștilor și izbiturile de măciuci, cu care îi primiau cei din lăuntru, se vedea chipul înfricoșător al sălbaticului hatman, răcnind ca o liară și împrăștiind cu paloșul său greu moarte în toate părțile.

Omorau Cazacii fără milă bărbați și femei, tot, ce se îngrămădiseră în mănăstire, în cât intrase un fel de turbare, până și în cei mai blânzi la fire. Și au năvălit în sfârșit și în biserică, răpunând fără cuget până și pe preoții și călugării îmbrăcați în odăjdii și înșirați cu lumânările aprinse înaintea sfântului altar. Credeau sârmanii că cu asta vor scăpa poate casa lui Dumnezeu de vărsare de sânge și-și vor mântui și zilele lor. Uitaseră nefericiții, că aveau înaintea lor lupi flămânzi cu nume de creștini . . . . .

La asfintit de soare totul era un pustiu ; mănăstirea arsese, apărătorii ei zăceau uciși prin toate părțile și se vedeau numai Cazacii, strângând lucrurile prădate în saci, ce-i încărcau acum pe caii lor. Timuș singur sta în fața bisericei și poruncia fioroșilor săi dălcăuși, cari mai aveau cai slobozi, să

se urce sus, pe acoperiș, ea să scoată
capetele aurite dela cruci și să taie
cu bucata plumbui acoperemântului,
ce avea să li prindă în urmă foarte
bine Zaporojenilor, la apărarea cetății
Sucevei . . . . .

. . . . .

XII

Trecuseră peste aceste întâmplări crude mai multe săptămâni. După arderea mănăstirii Putna, a purces Timuș în același fel, de a prădat și ars mănăstirea Humorului, ucigând și jăfuind încă cu mai puțină milă, tot ce-i se ivia în cale. Zidurile Dragomirnei însă i-au pricinuit împotrivire multă și deci și turbarea îi era acolo mai mare. Dar după ce a pus mâna și pe acest sfânt lăcaș, necruțând nici chiar pe boerii ce se ascuseră acolo cu copiii și jupănesele lor, s'a umplut—se vede—paharul urgiilor și sabia lui Dumnezeu a început să croiască trufașului Cazac răsplata cuvenită.

Inlesnindu-se craiul leșesc Cazimir în cele din urmă cu bani și cu oameni, adunați din țara sa și de la Suezii, au început însfârșit să coboare oștile spre Suceava, nu atât poate ca să scape pe înprietenitul domn moldovenesc Ste-

fan, cât ca să se răfuiască cu Cazacii. Căci pustiise tatăl lui Timuș, marele hatman Bogdan Hmeinitzki cu Zaporojenii săi, Polonia cumplit și nu era viță de șlehta leșască, care să nu-și fi avut câte unul sau mai mulți de ai săi periti în luptele strașnice ce au fost duse în anii din urmă cu cazacimea sălbatică răzvrătită. Pe de o parte dar venind Leșii, din altă parte sosind voevodul ardelenesc Racoci în protiva lui Timuș, tabăra acestuia s'a pomenit într'o zi încunjurată din toate părțile, fără nădejde de scăpare, sau vr'un ajutor dintr'o parte oarecare.

Neavând Cazacii și cu caii lor ce mânca, au cercat să spargă lanțul de dușmani ce-l împresura pe fie-care zi tot mai tare. Dar zadarnică li-a fost truda. Că suise ungurimea lui Racoci niște tunuri groaznice tocmai în dealul ce se ridica mai sus de cetate și bătea cu ghiulele și tabăra căzăcească și cetatea. Moldovenii din sotnia nefericitului Radu, văzându-se săracii, părăsiți, au făcut minuni de vitejie și au luptat ca niște lei, mai ales cu călăreții căpitanului unguresc Nemet. Că i-au băgat în gropile căzăcești cele ascunse pe sub corturi și întinse din

adins, prinzând chiar pe trufașul unгур. Dat pe mână Căzacilor turbăți, trupul lui Nemet a fost sfășiat și bucățile spânzurate și arse în fața Ungurilor și Leșilor ce priviau din deal.

În cele din urmă foametea i-a rezbit pe Zaporojeni, cari de o vreme își tăiau și frigeau propriii cai și dau cu cântarul din odoarele bisericesti furate, numai să capete ceva de mâncare, iar acum năvăliau asupra târgoveților din jurul cetății, să li iaie cea din urmă bucată de pâne. Și s'a aflat printr'un trâmbitaș al Leșilor locul, de unde privia hatmanul Timuș la cei de afară și a fost ochit de o sineată și rănit la picior greu de tot, în cât la trei zile a și murit. Atunci Căzacii săi au dat pe loc bustă pe la cetate și măcar de au căzut uciși mai mult de jumătate din ei, o parte totuși a scăpat, luând fuga spre Nistru.

Cetatea Sucevei, deși s'a mai ținut o vreme, a fost luată la urmă și ea, după ce trecuse prin sabie și foc mai toți, câți se adăpostise acolo. Însăși domnița Ruxandra și Doamna lui Vasile Lupu au trebuit să-și rescumpere viața cu odoare scumpe, pe când el nefericitul, umbla bejenar prin țări străine.

Ast-fel nu s'a ales după moartea fiorosului Timuș nimic din toată oastea cea mare, și au pribegit o samă din Cazacii lui mult timp încă în urmă prin codrii și munții Moldovei, dându-se la prădăciuni și baiducii, cum erau deprinși de acasă. Oamenii satelor, sătui și ei de atâta jac, îi pândiau și ucideau ca pe niște fiare sălbatice. Pe unde isbutia însă să se abată câte o ast-fel de ceată de Cazaci pribegi, rămânea numai jăriște și moarte.

Și s'a întâmplat să cadă și satul Cămărași pe mâna unor tâlhari de aceștia, de nu s'au ales pe urma lor de cât dărămături și oseminte. Preotul cu cei câțiva bătrâni și copii, precum și cu femeile ce mai rămăsese în sat după strașnicul sfârșit al oștirea căzăcești biruite și fugărite de Leșii craiului Cazimir, au fost ucisi fără milă. Crainiceasa Antimita își dase sufletul sugrumată de mânilor spurcate ale Zaporojenilor, năvăliți într'un mez de noapte în casele locuite, ce mai erau pe acolo. Gâtuită și pe jumătate arsă între grinzile pârpalite ce au rămas din întreaga gospodărie răzășească, a fost sârmana

găsită de niște oameni, ce venisă să se opriască în drumul lor pe acolo.

Unul din acești oameni era Radu Vălcu, al doilea Gherman, iar cel din urmă bătrânul slujitor al casei, Trifan. Numai cât acesta singur mai putea scoate lacrimi și plângea cu hohote amare la vederea strășniciilor ce se petrecuse în Cămărași, falnicul cuib de boernași moldoveni de odinioară. Lui Radu și lui Gherman li secase isvorul jalei omenеști și priviau cu ochii duși, ca în nesimțire, la toate aceste grozăvii. Cine ar fi privit însă la dânșii de aproape, i-ar fi înțeles. În sufletele încercate ale acestor oameni cu părul albit înainte de vreme, suferința stânsese par'că ori-ce urmă de simțire și durere. Nu mai erau oameni, cum fusese într'o vreme, ci numai niște ființe ce rătăceau în această lume, având poate un singur dor încă în suflet, acel de a-și încheia cât mai curând zilele vieței pe pământ.

Impinși de acest gând, după ce au pus la locul de vecinică odihnă pe biata mamă Antimița și pe vărul ei, nefericitul preot, în tocmai cum făcuse colo, la Putna, cu nenorocita

Panaghie, au pornit amândoi prietenii, fără arme, numai cu cârja la mână, în lumea mare. Erau fără ori-ce hotărâre și fără țintă în mintea lor; nu duceau de cât un dor, să se vadă la un loc retras, un colț ascuns de pământ, unde ar putea să-și ispășiască păcatele și să-și închee firul vieții în rugăciune și smerenie pustnicească.

Și au purces nemângăiații oșteni de altă dată, întovărășiți de bătrânul Trifan, din loc în loc, mergând zi cu zi, până au ajuns în munții Carpați. Inșă nici aici nu și-au găsit astâmpărul. Au tot înaintat mai departe, pe malurile Bistriței șopotoase, până în crierul muntilor, la poalele bătrânului Ceablău și de aici iar, în fundături, până s'au crezut ajunși la locuri necălcate încă de picior omenesc. Au dat totuși și aici de urme de viață, căci s'au pomenit înaintea unei mici săhăstriei, cu câți-va sărmani pustnici, precum li era gândul să se facă și ei singuri.

Li s'a părut asta ca un semn de la Dumnezeu și s'au oprit acolo. Și intrând în bisericuța de lemn s'au spovedit la cel mai bătrân din părinți, care li-a și dat slobozenie de păcate, bucu-

rându-se că au să se facă și ei săhaștri. Cum însă sfârșitul toamnei se apropia și fundătura munților din dosul poeniței cu bisericuța mică a sihaștrilor era ferită de furtuni și de greutatele mari ale iernei, s'au hotărât prietenii să rămâe prin aceste locuri. Și și-au ales Vâlcu o peșteră lângă obârșia Isvorului Alb, cum îi ziceau părâului ce răsăria din stâncile Ciablăului, făcându-și loc de viațuire.

Tot asemenea a făcut și Gherman alegându-și peștera sa nu prea departe de a Vâlcului. Pe Trifan însă îl primiră sihaștrii de la bisericuța ca frate poslușnic. Se vedeau însă unii pe alții în zile de Duminecă și serbătoare, când îi aduna sunetul de clopot al bisericuței din poeniță.

XIII

Au dus foștii voinici și războinici viteji de odinioară, Vălcu și cu Gherman, viață de pocăință la acel loc retras de lume poate un șfert de veac și rugăciunile lor ferbinti făcuse din peșterile, în cari se sălășluiseră la început, adevărate locuri sfinte, încât s'au adunat cu timpul în jurul lor și alți pustnici, oameni doritori de pocăință tăcută și adâncă. Și înmulțindu-se din ce în ce sihăștrii și arătându-se și bisericuța din fundul Izvorului Alb prea săracă și neîncăpătoare pentru numărul cuvioșilor părinți, au stat ei la sfat și s'au hotărât să-și facă biserică mai mare, cu chinovie statornică, în chip de schit așezat în toată rânduiala și după pravila sfântului Vasile, alegându-și starit, care să li fie direguitor la toți.

Și cum au zis, așa au și făcut; numai că biserica nu era încă isprăvită,

când iată că s'au și pomenit bieții sihaștri, că nu li ajung mijloacele și puterile, ca să săvârșiască clădirea lui Dumnezeu așa, cum și-o croise ei în gândul lor cuvios. De cât era degetul celui de sus, care se arată omului în toate câte le alcătuește și cearcă a le făptui cu năzuință pripită. Căci iată că a venit tocmai în vremea aceea o furtună nouă și groaznică peste ispitita țară a Moldovei, care a zguduit-o și mai rău ca coplesirile căzăcești, pe cari le țineau încă atât de viu în minte încărunțiții sfinți părinți Vâlcu și Gherman și mulți alții din tovarășii lor bătrâni. Se vede că nu li era dat să se ducă la odihna vecinică, până a nu vedea și aceste strășnicii lumești.

A pornit adică a cutriera craiul Ieșesc Sobieski, în anul 1686, Moldova în lung și în lat, jăfuind și pustiind fără milă și lăsând, ce n'a fost harnic să pârjoliască el însuși, în sama cetelor sale de oșteni adunați din întreaga lume, și cari pribegiau acum flămânzi și însetați de sânge ca potaiele lupilor navalnici. Și cum erau printre acești lepădați de Dumnezeu și mulți Căzaci, aceștia făceau întocmai cum făcuse dălcăușii lui Timuș

cu vro trei-zeci de ani înainte. Uitau că sunt creștini și dau năvală, mai cu samă asupra sfintelor lăcașe și mănăstirilor moldovenești. Și Leșilor papistași ce se găsiu în fruntea acestor cete de tâlhari groznici, atât le trebuia, că să li se arate drumul, că la jăriște și omor crunt se pricepeau ei amarnic de bine.

Atunci s'a întâmplat și strășnicia cea mare, făptuită de Căzăcimea sălbatică, asupra odraslei domnești, ce viețuia la o moșioară ascunsă din apropierea cetății Neamțului, adică uciderea neomenoasă a domniței Ruxandra, fiicei nefericitului Domn al Moldovei, Vasile Lupu. Acolo își petrecea mult ispitita domnița bătrânețele, pe pământul ce-i îngăduise divanul domnesc ca loc de retragere pe cât va trăi. În biserica cetății își făcea biata femeie rugăciunile, în haină de monahă de rând, căci cele din urmă odoare câte îi mai rămăsese din sculele împărătești moștenite de la tatăl său, le-a fost pus podoabă la icoana Precistei, dinaintea altarului din cetățue.

Și au năvălit într'o zi o ceată uci-gașă de Leși și Cazaci, tocmai când

era biserica cu cei câți-va credincioși în sărbătoare, și au jăfuit tot ce au găsit și văzând odoarele la sfânta iconă și aflând că dăruitoarea era însăși domnița Ruxandra, foasta soție a hătmanului Timuș, ce-și ascunsese comorile,—așa umbla o vorbă printre Moldoveni, și Cazaci, — au pus-o pe nenorocita la caznă, chiar în pridvorul bisericei, ca să mărturisească unde sunt îngropate acele comori. Și văzând că în zadar o chinuiesc și că nu pot să alle nimic, i-au râtezat capul pe pragul bisericei, dând foc cetății și bisericeții.

Și tot în așa chip și fel au colindat și celelalte locuri sfinte, jăfuind și arzând fără milă, până n'au rămas nici cel mai ascuns schit neprădat de acești feroși călăi ai bisericilor noastre. Numai schitul din fundul Izvorului Alb, a rămas necercetat, că era pe semne prea ascuns, sau poate că aflase nelegiuții tâlhari că nu prea au ce lua de acolo.

Și iar s'au strecurat câți-va ani din vremea ce vindică toate și face că cu încetul să se uite până și relele cele mai strașnice și, schitișorul dela Izvorul Alb tot încă era neisprăvit. Când iată că

s'a pripășit la chinovia sihaștrilor un călugăr bătrân, care spunea că vine din țara leșească și cerea să fie primit între părinți. Frații nu s'au înprotivit cătuși de puțin și-l priviau pe cel nou venit chiar ca pe un trimis de la Dumnezeu, căci era cu dare de mână, avea la sine ceva bani adunați și deși nu purta de cât numele călugăresc Ghideon, dar părea că este de neam. Apoi să și pricepea minunat în ale bisericei, era om cu carte și știa toată rânduiala monahi-cească, par'că fusese numai pe la mănăstiri.

Precum el însuși nu spunea nimic din trecutul său, nici sihaștrii nu-l ispitiau să-și destăinuiească viața și întâmplările. Atât însă era, că în vr'o două rânduri a plecat pentru câtă-va vreme de la tovarășii săi și iar a venit înapoi și de câte-ori se întorcea, tot la sfântul locaș din fundul Izvorului Alb se gândia. Căci îl înzestra cu ce era mai scump și frumos, aducând într'un rând până și meșteri, cari au dat gata întreaga clădire a schitului, în cât a putut să fie chemat în sfârșit și un arhereu, de s'a târnosit

biserica și s'a pus temeiul și blagoslovenie la noua chinovie.

Și s'au așezat sfinții părinți, unul câte unul, prin chiliutele cele noi și curățele, și adunându-se într'o zi soborul celor strânși în chinovie, au chibzuit în cele din urmă, că să-și aleagă stariți. Și cum unul era între dânșii, căruia aveau de mulțămît tot și acel unul era și cel mai priceput dintre toți părinții, nu s'a făcut vorbă multă, ci cu înțelegere tăcută l-au sorocit pe părintele Ghedeon stariț și i-au dat toți sărutarea de mână, ca semn de supunere și ascultare smerită. Numai doi călugări au rămas credincioși traiului lor de schimaici, rugând să fie lăsați la peșterele lor, și ăștia erau sihaștrii Vâlcu și Gherman.

Starițul Ghedeon nu s'a oprit însă la cele făcute pentru schitușorul nou, ci văzându-se întărit acum și de mitropolie în cinul său, a prins să dăruiască biserica cu tot soiul de lucruri scumpe : odăjdii, candele, icoane ferecate, sfeșnice de argint, potir de aur prisne, cadelnite suflăte cu aur și evanghelii cu scoarțe prinse în chenare scumpe și câte altele. Iar ca să goniască orice bănuială, cum că lucrurile

aceste n'ar fi purces din avutul său, le-a povestit fraților mirați o frântură, —dar numai o frântură—din trecutul său și le-a destăinuit, că el e Cerepuha, pisarul hătmanului Timuș ; că a fost într'o vreme cleric în seminaria de la Kiew, în țara muscălească, și în urmă și diacon la o mănăstire în țara Cazacilor și că numai din îndemnul lui Timuș a părăsit slujba bisericească și, pribegind prin lume, a făcut păcatele pe cari acum le ispășește prin pocăință și rugăciuni și prin aceste daruri către sfântul altar dumnezeesc.

S'au smerit monahii și mai mult înaintea acestui bărbat mare și Cerepuha, sau Cerepuh*) — cum îi ziceau ei de atuncia, — era din minutul acela pentru ei ca și un om sfânt. Biserica fiind înzestrată de monahul căzăcesc Cerepuha și locașul sfânt pus sub mâna sa de starit ocrotitor, a rămas cu numele de Schitul Cerebucului.

Un singur călugăr nu se învoia cu starea aceasta de lucruri și, fie că știa ceva, sau că vorbea ce nu știa,—căci

---

*) Cerepaha sau Cerepuha înseamnă în limba malorusă broască cu capac.

nu tocmai fără pricină îl arătau tovarășii uneori așa, cu degetul la cap,— dar destul că a strigat într'o zi, la un praznic împărătesc, pe vreme de liturghie cu sobor și apucat de odată de un duh lountric, a strigat în gura mare : că toate aceste lucruri sfinte dăruite de starițul Cerepuha sunt acoperite de blăstem, fiind furate dela alte mănăstiri. Pentru această vorbă nesocotită fratele Nazarie a fost pus la canon și după ce-i s'au citit molitvele sfântului Vasile, a trebuit să părăsiască schitul, ca unul al cărui minte era socotită rătăcită. Și cu el s'au făcut la locul sălbatic și ascuns al peșterilor, colo în fundul Izvorului Alb, trei sihaștri schimnici. Numai atât că cel nou venit îl pomenia păcatul în auzul și resunetul munților, în vreme ce bătrânii schimnici Vălcu și Gherman îl știau de mult, dar păstrau tăcerea, rugându-se, răzemați în toiagurile lor, la cel de sus, să ierte nelegiuirea făptuită în schitul cel nou.

Decât și cel de sus o slărșise, se vede, cu răbdarea sa dumnezeiască, căci le-a arătat monahilor din schit și mîndrului lor stariț un semn greu, pe care ar fi trebuit să-l înțeleagă Cerepuha și

poslušnicii săi. Căci a trăsнит pe vreme de noapte, după o zi de vară foarte ferbinte și năduh pornit din chiagul unor nouri amenințatori și furtunoși odată cu sara, un fulger năprasnic drept în stâncă cea mare deasupra schitului. Și a crăpat-o în două, de sta de atunci despicață și amenința să se desfacă și să cadă jos, în tot minutul.

Decât răbdarea cerească e lungă, căci a stat piscul cel crăpat vara întreagă și toamna și iarna și s'au fost deprins cei locuitori pe acolo să tot vadă semnul strășnic înaintea ochilor și să nu-l mai bage în samă, ba încă i-a dat și un nume, zicându-i de la o vreme Piscul Detunata, precum poreclise Vâlcu și cu Gotcu piscul cell'alt mare din față, Peatra Panaghiei. Și se prinsese de mult acest nume dat de dânșii, căci îl rostiau cu sfințenie, de câte-ori se uitau în sus, la vârful bătrânului munte Ceahlău și se gândiau în inimile lor la ființa neuitată, după a cărei urme li se trăgea astăzi și pustnicia aceasta fără de sfârșit.

XIV

Era Sâmbătă spre sară, în ajunul Invierii anului 1704, Sfintele Paști cădeau prin întâmplare târziu de tot și un aer de primăvară, cald, cum rar se pomeneste la locuri muntoase, îngâna șoapte de viață nouă printre crengile verzi ale cetinișului din jurul poenitei, pe care se ridica schitul Cerebucului. Murmurul pârâului părea par'că mai limpede, ca și de bucurie că a scăpat de pojghita ghețoasă, sub care gemuse apa sa albastruie. Numai de sus, din înălțimea bătrânului Ciahlău, se strecura din când în când câte un ropot năprasnic, pricinuit de mari surpături de zăpadă, cari lunecau pe tihăraiele stâncoase ale muntelui. După ele începeau îndată să licăriaască pe aceiași dungă isvorașe lucioase, din ce în ce mai multe, și de pe toate coamele munților se revărsau acum suvițe subțiri de ape ascunse, scân-

teiând cu stropii lor argintii în zarea luminei soarelui, ce apucase să se afunde cam de mult după perețele despicat al piscului Detunata.

Cu toate aceste răcoarea de sară a munților încărcăți, ca nici odată, cu zăpadă, întârzia să se lase peste vale și o bură caldă și străvezie se ridica încet dintre spărturile brădișului de prin prejur, învăluind poenița cu schitul și cu turnulețele sale. Se isprăvise tocmai liturghia mare a sfântului Vasile, care se întâmplă să zăbăviască în ziua aceia din pricina spovedaniei mari a monahilor ce se face înainte, și călugării eșiau cam grăbiți din biserică, căci după postul dus de Vineri, abia așteptau așa zisa deslegare, sau gustare, ce se obicinuește a se da la mănăstiri în ceasul acela. Nu e tocmai mare lucru această masă, dar monahilor răzbiți de foame li-se par scumpe cele câte-va smochine și prune cu păhăruțul de vin, ce-l capătă după această târzie și lungă liturghie. Ei au poreclit, nu știu de ce, mănecarea aceasta, cu numele de *finichi*.

În timp ce-și punea dar fie-care stomahul puțin la cale, nădușeala văz-

duhului ajunsese aproape nesuferită și nămeștnecul Tarase, călugăr bătrân, se uita cu îngrijire în sus, spre piscul despicat al Detunatei. Lui i-se păruse, par'că ar fi auzit un tunet scurt și surd și cei doi frați poslușnici, eșii în ograda mănăstirei odată cu dânsul, ziceau și ei, că ar fi băgat de samă așa ceva.

Și au eșit în curând și ceilalți părinți prin curte și se mirau toți de nădușeala cea mare pe vreme de sară, în așa timp al anului. Pe porțița zidului din spre fundul poeniței însă, sub care rostogolia acum Izvorul Alb turbure și mănios apele străine cu cari îl umflase puhoaietele naprasnice pornite din ascunsurile munților, s'a ivit răzâmat în două cârji, gârbovit și cu barba albă până la pământ, schimnicul Nazarie. Precum izgonitul își făcea rugăciunile sale la peștera bătrânului Vâlcu, ce se afla la vr-o mie de pași de schit, frații s'au mirat la vederea sa, mai ales că-l știau chinuit cumplit la cap și aveau de ce să fie uimiți. Că se târaia moșneagul cu o grabă ce trecea peste firea sa de slăbănog, spre intrarea bisericei, strigând cu glas răgușit și cu ochii holbați :

«A venit ceasul vostru, păcătoșilor, gătiți-vă de moarte! Peirea voastră se apropie, *gătiți-vă!»

Staritul, eșise și el din pridvorașul odăilor sale înălțate în fața bisericei și, fie că pe urma strigătului schimnicului, fie că de pricina năduhului greu de afară, se uita cu ochii îngândurați în jurul ogrăzii. Apoi a intrat iar, întinzând mâna spre sărutare la doi săteni ce veniseră de dimineață cu caii potecași și cu povară și se găteau acum de plecare. Monahii grăbiau însă spre biserică, fiind-că începuse pavecernița. Se făcuse repede întunec și năduhul de afară par'că începuse să slăbiască, de și răcoarea nopții nu se simția ca alte dăți.

După pavecerniță frații au plecat apoi cu toții la odihnă, numai schimnicul Nazarie nu s'a lăsat dus de la aerul întins peste mormântul lui Hristos și gema în rugăciuni neînțelese, în vreme ce unul din monahii mai tineri sta de strajă la sfeșnicele cu lumânările aprinse în jurul epitafului. Clopotele bisericei fiind legate în acest timp tainic al patimilor, schitul întreg era scufundat acum, după liniștea zilei, în tăcere și mai adâncă.

Se făcuse miezul nopții și paracliserul schitului începea acum să umble cu chemările deșteptării. Coborând treptele ciardacului ce ocolia o parte din chiliile călugărilor, s'a oprit cu pași domoli la ușa tinzei dintre cele două chilii ale starițului și a strigat cu jumătate de glas: «Ciasul cântării, blagoslovește părinte!»

«Amin» a răspuns starițul, care a țipase și el pe un tapșan din odăita sa de odihnă. Și scuturând repede somnul de pe sine, a intrat în odaia mai măricică și închinându-se evlavios înaintea celor icoane cu candela aprinsă, a pus hamelauca în cap și a eșit prin tinduță spre pridvorul ce da în cărarea lespezită către biserică.

Afară sufla tot mai tare vântul umed cald, ce se stârnise de cu sară, amenințând să stingă lumânarea paracliserului, care așteptă plecat, ca să-l însoțiască pe stariț la slujba Invierii. Din ușa și din ferestruicele cu grătii ale bisericei zvâcnia zarea roșiatică de la lumânările aprinse peste fețele întunecate ale călugărilor înșirați pe la strane. Numai policandrul cel mare ardea în lumină mai deslușit, ca un soare umbrit de fumul topituri de

ceară ce sfârâia din toate părțile. Preotul de rând, întâmpinând pe stariț cu cererea de binecuvântare, a început îndată citirea canonului Sâmbetei, după care bătrânul Ghideon Cerepuha a intrat fără întârziere cu soborul ieromonahilor în altar și a început îmbrăcarea sfintelor odăjdii.

Si s'au stins după obiceiul toate lumânările afară de candela de la sfânta masă, la care și-a aprins starițul lumânarea sa și glăsuind. «Veniți de luați lumină», a eșit dintre ușile împărătești și a pornit cu soborul afară, înaintea bisericei, așezând icoana Invierii și evanghelia pe masa scoasă de înainte. Si eșiau acum pe rând călugării, unul după altul, aprinzând în cântarea diaconilor cu toți lumânările lor la aceea a starițului.

Un lucru straniu s'a întâmplat însă în acel minut. Căci li-se părea, nu știu cum, la toți, ca și când și din văzduhurile întunecoase ar fi început a se auzi un fel de ison subțire, ce se împreuna nespuse de fioros cu cântarea preoților. Si-și întorceau fără voie speriații părinți capetele în toate părțile, când iată că a început a se simți, par'că peste tot, o tremurătură.

neînțeleasă, ce ridica oare-cum pământul sub picioarele monahilor, făcând să se clatine până și sfeșnicele mari de argint de pe masa cu icoana Invierii. Ușile bisericei, ce urmau însă să fie închise, după rânduiala sfintei Invieri, a fost năprasnic apucate de o suflare de vânt zguduitoare, stârnit așa din senin, și izbite cu o putere așa de mare, în cât părea că au sărit din țâțâni și zuruiau zăbrălele de fer de la deschizăturile ocnitelor.

Din loun'rul bisericei însă pătrundea un răcnet fioros, scos de schimnicul Nazarie, ce adormise uitat de toți într'un colț de strană și săria acum prin biserică părăsită sfășiind liniștea cu strigăte îngrozitoare : «Iacă focul ghienci, fugiți !... peire, peire !»

A trebuit mult până înspăimântații părinți săși vină ceva în fire și să scoată afară pe smintitul Nazarie, care dând de pala lumânărilor aprinse, s'a liniștit ca prin minune. Și n'a îngăduit staritul de loc ca nenorocitul călugăr să fie băgat la beciu, după cum cerea năместnecul, ci a zis cu glas oare-cum rezbit de presimțiri adânci :

«Nu trebuie să fim cruzi în ciasul când a ispășit Domnul lumea de pă-

cat. Il ertăm, fraților, căci cine știe dacă gura acestui păcătos nu grăește chiar adevărul. Semnele ce ne trimit cerul acum, înaintea ciasului Invierii, arată că nu sântem vrednici de ertarea păcatelor. Să cădem în genunchi și să ne rugăm înainte de a asculta sfânta evanghelie.»

Și au căzut la pământ cu toții, în rugăciuni fierbinți, poate cum nu le rostise nici unul din monahi, de când era în schit, și lacrimi fierbinți se rostogoliau pe fețele bărboase acelor mai mulți din părinți, căci simțiau, fără a-și da sama, cum că vine ciasul cel mai greu al vieții peste dânsii. Și s'a citit și sfânta evanghelie, după care au urmat ecteniile. Și s'au făcut tămăierile împrejur, rostindu-se bine-cuvântarea, iar călugării ridicându-se acum din genunchi, au purces cu cântarea «Hristos a înviat!» . . . . .

Nu le-a fost dat însă nefericiților monahi să-și isprăviască cântarea și nici să între cu Invierea în biserică. Căci în minutul acela s'a cutremurat din nou pământul de sub picioarele lor și o bubuitură ametoare s'a auzit, ca și cum s'ar fi început a pră-

buși cerul întreg. Apoi s'a năpustit întâi un șivoi cumplit de grindină de peatră și bucăți de stâncă ce cădeau omorător pe căpetele călugărilor încremeniți, culcându-i la pământ în ameteala morții și a întunericii celui mai fioros. Peste poeniță însă, unde stătuse schitul, s'a prăbușit păriletele despicat al stâncei Detunata, acoperit de ometele lucioase coborâte din coamele Ciahlăului, ascunzând sub velința lor uriașă tot ce fusese odată viu în acel loc.

.....

Ast-fel a perit schitul Cerebuc în noaptea de Înviere a anului 1704, împreună cu întemeitorul său, staritul Ghedeon, fostul pisar hătmănesc Cerepuha, și cu toți, câți se făcuse părtași la păcatele grele ce apăsau asupra acestui om osândit în fața lui Dumnezeu.

Trei ființe totuși au fost cruțate de mânia celui de sus, scăpând de strașnica urgie. Erau pustnicii Vălcu și cu Gherman, precum și un băiațan din schit, ce fugise, cuprins de groaza cutremurului, înainte de eșirea monahilor din biserică și fusese martorul cialsului din urmă al fraților din schit.

Bătrânețele adânci ale slăbănogitorilor pustnici de mulți ani nu-i îngăduiau să vie pe la biserica schitului. Poate nici nu-i prea trăgea inima să se întâlnească cu vechiul lor tovarăș, de luptă, starițul Cerepuha. La praznice mari însă, mai ales în noaptea de Inviere, amândoi sihaștrii se înființau cu smerenie și frica lui Dumnezeu la ușile sfântului lăcaș, cerând binecuvântarea celui ce li era stăpân bisericesc. De astă-dată însă izvoarele de munte umflăte de zăpada topită în grabă, puseseră stavilă mai puternică picioarelor bătrânilor schimnici, de cum era chiar voința și râvna lor cucernică. Și neputând străbate până la schit, s'au întors din drum și au petrecut noaptea în rugăciuni și veghiare la micul paraclis din peștera lui Vălcu

Au simțit și auzit și bătrânii, la mica depărtare, străsniciile acelei nopți cumplite ce părea că prevestește chiar sfârșitul lumii. Soarele luminos al dimineții ce a urmat le spunea însă cu viu graiu că mai aveau viață și zile de trăit.

Și auzind din gura băiatului cele

întâmplare la schit, inima li s'a umplut de groază și au căzut în genunchi înaintea icoanelor, de au adus mulțumire Atotputernicului pentru scăparea lor.

Nu mult după aceea s'au pripășit iar câți-va călugări din alte schituri prin locurile acelea și ne având biserică, își făceau acum cu toții închinăciunile la crucea din groapa sihaștrilor, ce se află în fundul Izvorului Alb. Această peștere venea sub o muche de stâncă a Ciablăului, lângă Tabăra Vulturilor. Fiind locul acesta însă prea sălbatic, s'au apucat harnicii oameni și au clădit cu ajutorul locuitorilor din vecinătate o bisericuță de lemn, reînființând astfel schitul Cerebucului cu hramul vechiu al «Pogorării Sfântului Duh.»

Numai atât, că acest schit nou a fost așezat la loc mai ferit, pe partea dreaptă a Izvorului Alb, adică chiar pe runcul verde, unde-i se văd rămășițele și astăzi.

Și s'au strâns cu încetul tot mai mulți pustnici și călugări la acest sfânt lăcaș și au avut parte atât bătrânul Vâlcu, cât și tovarășul său Gherman,

să și sfârșiască firul vieții în schitul
cel fără de blăstem. Căci cele dintâi
morminte așezate lângă ferestile sfân-
tului altar au fost ale lor.

Sfârșit

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

BUCUREȘTI

Stab. de Arte Grafice „Euf. N. Miulescu“
Strada Karageorgevici, 2
1908